

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
THE THAILAND RESEARCH FUND

สร้างสรรค์ปัญญา เพื่อพัฒนาประเทศ

RD644.0011

๒๖๐๕๐๕๐๕

11๐? 109

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ "การเรียนรู้ประวัติแม่เจ้าอยู่หัวอย่างมีส่วนร่วมโดยชุมชนแม่เจ้าอยู่หัว"

โดย นายชลอ เอี่ยมสุทธิ และคณะ

๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการเรียนรู้ประวัติแม่เจ้าอยู่หัวอย่างมีส่วนร่วมโดยชุมชนแม่เจ้าอยู่หัว

คณะผู้จัดทำ สังกัด

1. นายชลอ	เอี่ยมสุทธิ์	ผู้ใหญ่บ้าน	หัวหน้าโครงการวิจัย
2. พระมหาบุญญาคี	ธมมสาโร	เจ้าอาวาสวัดบ่อลื้อ	กรรมการ
3. นายธัญญะ	บุญช่วย	ข้าราชการบำนาญ	กรรมการ
4. นายไฉ	ชุมเทพ	ข้าราชการบำนาญ	กรรมการ
5. นายจำเริญ	ทองเกลี้ยง	ข้าราชการบำนาญ	กรรมการ
6. นางฉวีวรรณ	สุวรรณวิหค	อาจารย์โรงเรียนบ้านบางพระ	กรรมการ
7. นายตรีภพ	สุวรรณ	ผู้ช่วย ผอ.โรงเรียนเชียรใหญ่	กรรมการ
8. นายไชยวุฒิ	แก้วเนิน	ประธานกรรมการบริหาร อบต.	กรรมการ
9. นายสมพงศ์	จงไกรจักร	อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านน้ำบ่อ	กรรมการ
10. นายรัช	ทวีชนม์	เกษตรกรเลี้ยงกุ้ง อำเภอหัวไทร	กรรมการ
11. นายเฉลิมชัย	สุวรรณวิหค	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบางพระ	กรรมการ
12. นางสาวเงินขวง	บรรจงเมือง	นักวิชาการศึกษา	กรรมการและเลขานุการ

ผู้ประสาน

ดร. เลิศชาย	ศิริชัย	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
นายธนิศ	สมพงศ์	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ประสานงาน

บทกล่าวนำ

เมื่อชุมชนบ้านแม่เจ้าอยู่หัว ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้เสนอโครงการขอทุนจากฝ่ายการวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยเสนอโครงการวิจัยเรื่อง “การเรียนรู้ประวัติแม่เจ้าอยู่หัวอย่างมีส่วนร่วมโดยชุมชนแม่เจ้าอยู่หัว” ในชั้นแรกมีความสงสัยจากฝ่ายที่เกี่ยวข้องพอสมควรว่าโครงการนี้จะมีส่วนช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนตามเจตนารมณ์ของการวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้หรือไม่ เพราะไม่เห็นความเป็นรูปธรรมที่จะเกิดประโยชน์แก่ชุมชน

แต่เนื่องจากโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นแนว สกว. เกิดขึ้นมาบนพื้นฐานของการพยายามสนับสนุนบทบาทของชุมชนเป็นด้านหลัก ดังนั้นจึงเปิดโอกาสให้มีการสนทนาแลกเปลี่ยน และฟังทัศนะจากชุมชนอย่างเต็มที่ ในที่สุดโครงการนี้ก็ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการได้

ความเข้มแข็งของชุมชน เป็นสิ่งที่หลายฝ่ายพยายามสนับสนุนให้เกิดขึ้น เพราะนอกจากจะช่วยชุมชนในทุกซอกมุมของประเทศได้ฟื้นตัว สามารถนำพาตัวเองให้อยู่รอดแล้ว ยังจะเป็นแนวทางสำคัญในการฟื้นฟูความเข้มแข็งของประเทศ แต่การที่จะสนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย และหลายฝ่ายมักจะเข้าใจผิดว่าสิ่งที่จะช่วยให้ชุมชนเข้มแข็งก็คือ การพัฒนาอาชีพ หรือการมีงานทำเท่านั้น และก็มุ่งส่งเสริมด้านนี้ที่สำคัญ

หัวใจสำคัญของความเป็นชุมชน คือการมีสำนึกร่วม หรืออัตลักษณ์ร่วมของคนในชุมชนว่า พวกเขาเป็นพวกเดียวกัน ต้องอยู่ร่วมกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน เอาธุระซึ่งกันและกัน ลักษณะเช่นนี้ถึงจะทำให้ชุมชนเป็นปึกแผ่น มีปัญหาอะไรชุมชนก็สามารถเผชิญร่วมกันได้ มีความสำเร็จอะไรทุกคนก็มีส่วนร่วมได้รับประโยชน์แห่งความสำเร็จนั้น ถ้าหากตรงนี้ยังสร้างไม่ได้ แม้ปัญหามีไม่มากก็จะไม่สามารถแก้ให้ตกไปได้ และอาจจะขยายเพิ่มมากขึ้นด้วย ประโยชน์ต่าง ๆ อาจจะมีมากแต่คนส่วนใหญ่ในชุมชนก็อาจจะถูกกีดกันไม่ให้เข้าถึงประโยชน์นั้นได้ และความขัดแย้งจะกลายเป็นปัญหาสำคัญของชุมชนด้วย

โครงการวิจัย “การเรียนรู้ประวัติแม่เจ้าอยู่หัวอย่างมีส่วนร่วมโดยชุมชนแม่เจ้าอยู่หัว” ก็คือ ความพยายามของคนในชุมชนที่จะรื้อฟื้นสิ่งที่สามารถร้อยรัดคนในชุมชนให้สำนึกถึงความเป็นพี่น้อง หรือเป็นพวกเดียวกัน โดยมีฐานความคิดว่า ถ้าหากคนในชุมชนมีความเชื่อบางสิ่งบางอย่างที่สำคัญร่วมกัน ความเชื่อดังกล่าวจะร้อยรัดคนไว้ได้ ฐานคิดเช่นนี้ได้รับการยืนยันจากประสบการณ์ของผู้เฒ่าผู้แก่ ที่เคยผ่านยุคสมัยที่ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่นมาแล้วในอดีต

เรื่องราวของแม่เจ้าอยู่หัว จึงได้รับการหยิบยกขึ้นมาถกเถียงร่วมกัน เพราะประการแรก ชื่อนี้เป็นทั้งชื่อตำบล ชื่อวัด แต่คนรุ่นปัจจุบันน้อยคนนักที่จะรู้จัก หรือเข้าใจถึงความเป็นมาเป็นไปของชื่อนี้อย่างชัดเจน ประการที่สอง ผู้นำชุมชนหลายฝ่ายทั้งผู้นำที่เป็นทางการ พระสงฆ์ ผู้นำอาวุโส ครูอาจารย์ ได้ร่วม

พูดคุยและเห็นปัญหาตรงกันว่าชุมชนปัจจุบันขาดสิ่งร้อยรัดคนให้คนสมัครสมานสามัคคีกัน และเห็นว่าความเชื่อเรื่องแม่เจ้าอยู่หัวเคยทำหน้าที่สำคัญให้คนในชุมชนรักใคร่กลมเกลียวกัน โครงการศึกษาเรื่องแม่เจ้าอยู่หัวจึงเกิดขึ้น และเสนอให้ สกว. พิจารณา

คณะผู้ประสานงานจากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์พิจารณาในเบื้องต้นเห็นว่าโครงการนี้น่าจะสนับสนุนอย่างยิ่ง ด้วยเหตุผลที่สำคัญคือ

1. โครงการนี้เป็นโครงการที่แปลกกว่าโครงการอื่น ๆ ทั้งหมดที่ส่งมาให้พิจารณา เพราะไม่ได้มุ่งในเรื่องรายได้ หรือการมีงานทำ หรือผลประโยชน์ในเชิงวัตถุ แต่มุ่งที่ผลทางด้านจิตใจ โดยคณะผู้ประสานงานเห็นว่าถ้าหากโครงการนี้บรรลุผล การที่จะพัฒนาเรื่องอื่น ๆ ตามมาก็ไม่ใช่เรื่องยาก จึงมีความเห็นเสนอ สกว. ว่าควรอนุมัติให้ชุมชนได้ดำเนินการวิจัยตามโครงการ โดยหวังว่าถ้าโครงการนี้สำเร็จด้วยดีนอกจากจะเกิดผลแก่ชุมชนแม่เจ้าอยู่หัวเองแล้ว ยังจะช่วยกระตุ้นให้ชุมชนในท้องถิ่นอื่น ๆ สนใจเรื่องทำนองเดียวกันนี้ และศึกษาโครงการของบ้านแม่เจ้าอยู่หัวเป็นแนวทางได้

2. จากการพิจารณาทีมงานวิจัยเห็นว่าประกอบด้วยบุคคลที่มีความหลากหลาย ตั้งแต่ พระสงฆ์ ข้าราชการเกษียณ ผู้อาวุโส ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ครูอาจารย์ ฯลฯ และคณะที่ปรึกษาที่มีความหลากหลาย ดังนั้นถ้าหากโครงการนี้ดำเนินไปได้ จะเป็นการส่งเสริมการศึกษาตามระบบของชุมชนซึ่งปัจจุบันเกือบไม่มีแล้ว ก็คือคนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนมานั่งแลกเปลี่ยนความรู้กัน หาข้อสรุปร่วมกัน เพื่อประโยชน์ของชุมชนเอง ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดข้อค้นพบที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชนแล้ว ยังเท่ากับเสริมระบบการเรียนรู้ของชุมชนให้มีชีวิตชีวา และสามารถเติบโตเป็นทางเลือกของชุมชนในการทำโครงการพัฒนาอื่น ๆ ต่อไป

3. จากที่คณะผู้ประสานงานลงไปจัดเวทีพูดคุยในชุมชน ได้เห็นความกระตือรือร้นของทีมผู้วิจัยและชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดโครงการตั้งแต่ต้น จึงมั่นใจว่าอย่างน้อยมรรคผลที่จะเกิดขึ้นแก่ชุมชนโดยยังไม่ต้องไปดูผลตามเป้าหมายของโครงการที่เสนอ ก็คือชุมชนจะเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในยุคที่มีความหวังว่าชุมชนจะสามารถพัฒนาไปในทิศทางของการพึ่งตนเองได้

เมื่อโครงการนี้ได้รับการอนุมัติ ก็ได้เห็นถึงการเอาใจจริงเอาใจของคณะทำงาน ในการปฏิบัติงานตามเป้าหมาย แต่ที่เหนือการคาดหมายก็คือ คณะทำงานมีความสามารถที่จะประชาสัมพันธ์ และสื่อความหมายในเรื่องที่ทำแก่สังคมในวงกว้างได้ดีมากทั้งทางสื่อวิทยุ โทรทัศน์ และสื่ออื่น ๆ เช่น การทำปฏิทิน การทำ ส.ค.ส. เป็นต้น ทำให้มีคนกล่าวถึงงานโครงการนี้มาก ตั้งแต่โครงการกำลังดำเนินการอยู่ ผลของโครงการที่น่าสนใจคือ

1. ได้ประวัติแม่เจ้าอยู่หัว ฉบับที่ชุมชนช่วยกันสร้างใหม่ (reproduction) เพื่อใช้กับยุคสมัยปัจจุบัน ในทางสังคมถือว่าเป็นผลงานที่สำคัญ เพราะเป็นการสร้างความหมายโดยคนในชุมชนเอง ไม่ใช่ประวัติศาสตร์ที่คนภายนอกสร้างความหมายและยึดเยี่ยมาให้ ซึ่งหมายความว่านอกจากจะเป็นเรื่องราวที่

ใครจะมาศึกษาก็ได้แล้ว ยังมีผลทางด้านจิตใจสูงด้วย ดังจะเห็นถึงการเกิดความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนตามมาหลายประการในการผลักดันให้ “แม่เจ้าอยู่หัว” ได้เข้ามามีบทบาทในด้านเป็นสัญลักษณ์ผูกมัดใจคนในชุมชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น สมาชิกชุมชนได้ร่วมกันจัดงานทอดผ้าป่าเพื่อหาทุนสร้างศูนย์แม่เจ้าอยู่หัว (ประกอบไปด้วยรูปปั้น สนามพักผ่อนและศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน) ได้ร่วมกันผลักดันให้เรื่องแม่เจ้าอยู่หัวเป็นแบบเรียนท้องถิ่นที่ใช้สำหรับโรงเรียนในอำเภอ ผลักดันให้มีงานประเพณีเกี่ยวกับแม่เจ้าอยู่หัวขึ้นในท้องถิ่น เป็นต้น

2. ได้สถานที่จริงที่เกี่ยวข้องกับแม่เจ้าอยู่หัว หลายแห่ง ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นเส้นทางเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้ รวมทั้งอาจยกระดับขึ้นเป็นเส้นทางสำหรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้ในอนาคต

3. เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยคนในชุมชนเอง ทั้งจากประสบการณ์การทำงานของตนเองและการจัดเวทีเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ผลด้านนี้ได้คงงอกยง ตกดอกออกผลเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในชุมชน ดังจะเห็นว่าชุมชนมีความมั่นใจมากขึ้นที่จะคิดและทำอะไรด้วยตนเอง และกลุ่มคนที่เป็นผู้นำในการศึกษาวิจัยเรื่องแม่เจ้าอยู่หัวเกิดความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น และได้รับการยอมรับจากชุมชน ดังปรากฏว่าคนกลุ่มนี้ได้เป็นแรงสำคัญของชุมชนในการคิดริเริ่มดำเนิน โครงการต่าง ๆ ที่รัฐกระจายเงินและการตัดสินใจลงมาให้ และงานปรากฏออกมาอย่างมีประสิทธิภาพ จนบ้านแม่เจ้าอยู่หัวได้รับการยกย่องว่าสามารถจัดการกับโครงการต่าง ๆ ได้เป็นผลดี โปร่งใสและยุติธรรม

4. เกิดเครือข่ายชุมชน “แม่เจ้าอยู่หัว” ในจังหวัดต่าง ๆ หลายจังหวัดในภาคใต้ เพราะตำนานแม่เจ้าอยู่หัว หรือพระนางเลียดขาว เป็นตำนานที่ปรากฏในหลายพื้นที่ และในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คณะวิจัยจากชุมชนแม่เจ้าอยู่หัวได้เดินทางไปศึกษาดำเนินการดังกล่าวในที่ต่าง ๆ ด้วย ซึ่งในอนาคตน่าจะสนับสนุนให้มีการเชื่อมเครือข่ายชุมชน “แม่เจ้าอยู่หัว” ทั้งหมดเข้าด้วยกัน เพื่ออาศัยความผูกพันดังกล่าวขยายบทบาทไปสู่การแลกเปลี่ยนพึ่งพากันทางเศรษฐกิจและด้านอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยเสริมศักยภาพซึ่งกันและกันในการทำให้แต่ละชุมชนสามารถพัฒนาเข้าสู่สถานะของการพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง

อุปการของการดำเนินโครงการวิจัยเรื่องแม่เจ้าอยู่หัวมีมากกว่าผลตามโครงการดังที่กล่าวมาแล้ว เพราะหลังจากการดำเนินโครงการจบแล้วปรากฏว่าชุมชนมีกิจกรรมที่ต่อเนื่องตามมาหลายเรื่องดังที่กล่าวมาแล้ว คือ การจัดตั้งศูนย์แม่เจ้าอยู่หัว การสร้างแบบเรียนท้องถิ่น การจัดงานประเพณี (โดยชุมชนสามารถจัดหาทุนได้เอง) รวมทั้งการนำกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสบการณ์จากโครงการไปใช้ในการดำเนินโครงการอื่น ๆ ของชุมชน

กล่าวโดยสรุปในเบื้องต้นนี้พอประเมินได้ว่าจำนวนเงินไม่ถึง 2 แสนบาท ที่ สกว. สนับสนุนให้ชาวบ้านแม่เจ้าอยู่หัวดำเนินการศึกษาประวัติแม่เจ้าอยู่หัวโดยชุมชนเองนี้ สามารถสร้างผลกระทบในเชิงสร้างสรรค์ต่อชุมชนเป็นอย่างมาก ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนว่าชุมชนสามารถรู้พื้นทุนทางสังคมที่เคยมี

สำนักในพระมหากรุณาธิคุณ สมเด็จพระนางเจ้าฯ
พระบรมราชินีนาถ ที่ได้ตราอภิสมาชิการที่เข้าเฝ้าฯ ถึง
ความเป็นมาของตำบลแม่เจ้าอยู่หัว ในการเสด็จเยี่ยม
ศูนย์ศิลปาชีพบ้านเนินธัมมัง หมู่ที่ 5 ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว
อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็น
การอุปถัมภ์ให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาวิจัยใน
โครงการนี้

สารบัญ

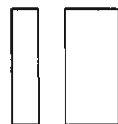
เรื่อง	หน้า
1. ความเป็นมา	1
2. ประวัติคณะวิจัย, คณะกรรมการที่ปรึกษา	2-5
3. กิตติกรรมประกาศ	6
4. บทคัดย่อ (Abstract)	7-10
5. บทกล่าวนำ, ทบทวนเอกสารงานวิจัย และงานพัฒนาที่ผ่านมา	11-14
6. วิธีดำเนินการวิจัย	15-20
7. ผลการวิจัย	21-42
8. สรุปผลการวิจัย	43-48
9. ภาคผนวก	
- แม่เจ้าอยู่หัว (บทกวี)	49
- ปลุกศรัทธาให้ตื่นเพื่อพลิกฟื้นพระประวัติ (บทกวี)	50
- กำเนิดพระเจ้าศรีธรรมโศกราช	51-53
- เส้นทางประวัติศาสตร์แม่เจ้าอยู่หัว (แผนที่)	54
- ประวัตินางเลื้อยขาวมะขูหรี	55-56
- ประวัติวัดแม่เจ้าอยู่หัว	57
- ประวัติวัดนางตรา	58-59
- ความแตกต่าง พระนางเลื้อยขาว 2 พระองค์	60
- ลำดับกษัตริย์เมืองนครศรีธรรมราช (อาณาจักรตามพรลิงค์)	61-70
- ประวัติตำบลแม่เจ้าอยู่หัว	71-76
- ประมวลภาพกิจกรรม	77-108

ความเป็นมา

จากที่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถได้เสด็จเยี่ยมศูนย์ศิลปาชีพบ้านเนินธัมมัง ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ. 2537 ได้ตรัสถามราษฎรที่เข้าเฝ้าว่า “ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว มีความเป็นมาอย่างไร ทำไมถึงได้ชื่อว่าแม่เจ้าอยู่หัว” ราษฎรไม่สามารถตอบได้ชัดเจนถึงประวัติของตำบล ด้วยเหตุนี้จึงได้มีราษฎรกลุ่มหนึ่งเกิดความคิดว่า “เราต้องค้นคว้าศึกษาประวัติความเป็นมาของตำบลแม่เจ้าอยู่หัวให้ชัดเจน เพื่อจะได้รู้ประวัติที่แท้จริง และได้ให้ลูกหลานได้ศึกษาอีกด้วย”

แกนนำของคณะวิจัย นำโดย นายชลอ เอี่ยมสุทธิ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3 ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ พร้อมคณะวิจัย จำนวน 12 ท่าน จึงได้จัดทำโครงการวิจัยประวัติแม่เจ้าอยู่หัวขึ้น โดยเสนอของบประมาณจากกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ประสานงานโดย มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

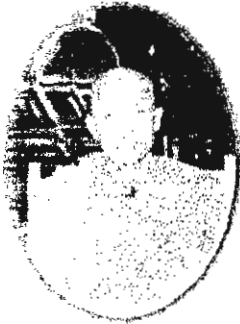
คณะวิจัยประวัติแม่เจ้าอยู่หัว

ประวัติส่วนตัว

ผู้ร่วมวิจัย “ประวัติแม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือดขาว)”

ชื่อ : นายชลอ เอี่ยมสุทธิ (หัวหน้าโครงการ)
 วัน/เดือน/ปีเกิด : 15 เมษายน พ.ศ. 2505
 ภูมิลำเนา : เลขที่ 17 หมู่ที่ 3 ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่
 จังหวัดนครศรีธรรมราช
 การศึกษา : มัธยมศึกษาปีที่ 3 การศึกษานอกโรงเรียน
 ตำแหน่ง : ผู้ใหญ่บ้าน

ชื่อ : พระมหาบัญญัติ ธมฺมสาโร (กรรมการ)
 วัน/เดือน/ปีเกิด : 9 ธันวาคม พ.ศ. 2487
 ภูมิลำเนา : เลขที่ 34 หมู่ที่ 4 ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่
 จังหวัดนครศรีธรรมราช
 การศึกษา : ปริญญาโท มหาวิทยาลัยพายัพ เชียงใหม่
 ตำแหน่ง : เจ้าคณะตำบลแม่เจ้าอยู่หัว

ชื่อ : นายธัญญะ บุญช่วย (กรรมการ)
 วัน/เดือน/ปีเกิด : 17 เมษายน พ.ศ. 2476
 ภูมิลำเนา : เลขที่ 278/1 หมู่ที่ 7 ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่
 จังหวัดนครศรีธรรมราช
 การศึกษา : ปริญญาตรี สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช
 ตำแหน่ง : ข้าราชการบำนาญ

ชื่อ : นายจำเริญ ทองเกลี้ยง (กรรมการ)
 วัน/เดือน/ปีเกิด : 16 ตุลาคม พ.ศ. 2485
 ภูมิลำเนา : เลขที่ 002 หมู่ที่ 3 ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่
 จังหวัดนครศรีธรรมราช
 การศึกษา : ปริญญาตรี สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช
 ตำแหน่ง : ข้าราชการบำนาญ

ชื่อ : นายไผ่ ชุมเทพ (กรรมการ)

วัน/เดือน/ปีเกิด : 1 ธันวาคม พ.ศ. 2485

ภูมิลำเนา : เลขที่ 145 หมู่ที่ 8 ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่
จังหวัดนครศรีธรรมราช

การศึกษา : ปริญญาตรี สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช

ตำแหน่ง : ข้าราชการบำนาญ

ชื่อ : นายตรีภพ สุวรรณ (กรรมการ)

วัน/เดือน/ปีเกิด : 17 เมษายน พ.ศ. 2494

ภูมิลำเนา : เลขที่ 032 หมู่ที่ 7 ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่
จังหวัดนครศรีธรรมราช

การศึกษา : ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา

ตำแหน่ง : ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนเชียรใหญ่

ชื่อ : นายเฉลิมชัย สุวรรณวิหค (กรรมการ)

วัน/เดือน/ปีเกิด : 16 เมษายน พ.ศ. 2493

ภูมิลำเนา : เลขที่ 035 หมู่ที่ 1 ตำบลท้องลำเจียก อำเภอเชียรใหญ่
จังหวัดนครศรีธรรมราช

การศึกษา : ปริญญาตรี สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช

ตำแหน่ง : ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบางพระ

ชื่อ : นายธวัช ทวีชนม์ (กรรมการ)

วัน/เดือน/ปีเกิด : 5 กันยายน พ.ศ. 2501

ภูมิลำเนา : เลขที่ 59 หมู่ที่ 2 ตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร
จังหวัดนครศรีธรรมราช

การศึกษา : ปริญญาตรี คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยจันทร์เกษม

ตำแหน่ง : เกษตรกร

ชื่อ : นางจวีวรรณ สุวรรณวิหค (กรรมการ)
 วัน/เดือน/ปีเกิด : 2 ตุลาคม พ.ศ. 2494
 ภูมิลำเนา : เลขที่ 035 หมู่ที่ 1 ตำบลทองลำเจียก อำเภอเชียรใหญ่
 จังหวัดนครศรีธรรมราช
 การศึกษา : ปริญญาตรี สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช
 ตำแหน่ง : อาจารย์ 3 ระดับ 8 โรงเรียนบ้านบางพระ

ชื่อ : นายสมพงษ์ จงไกรจักร (กรรมการ)
 วัน/เดือน/ปีเกิด : 22 ธันวาคม พ.ศ. 2498
 ภูมิลำเนา : เลขที่ 126 หมู่ที่ 8 ตำบลเกาะเกด อำเภอเชียรใหญ่
 จังหวัดนครศรีธรรมราช
 การศึกษา : ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา
 ตำแหน่ง : อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านน้ำบ่อ

ชื่อ : นายไชยวุฒิ แก้วเนิน (กรรมการ)
 วัน/เดือน/ปีเกิด : 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2511
 ภูมิลำเนา : เลขที่ 99 หมู่ที่ 9 ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่
 จังหวัดนครศรีธรรมราช
 การศึกษา : มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเชียรใหญ่
 ตำแหน่ง : ประธานบริหาร อบต. แม่เจ้าอยู่หัว

ชื่อ : นางสาวเงินยวง บรรจงเมือง (เลขานุการ)
 วัน/เดือน/ปีเกิด : 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2509
 ภูมิลำเนา : เลขที่ 25 หมู่ที่ 7 ตำบลสวนหลวง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ
 จังหวัดนครศรีธรรมราช
 การศึกษา : ปริญญาตรี สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช
 ตำแหน่ง : นักวิชาการศึกษา สำนักงานศึกษาธิการอำเภอเชียรใหญ่

คณะกรรมการที่ปรึกษา

- พระครูสังฆรักษ์วิโรจน์ นันทิสาวโร เจ้าอาวาสวัดเทพรักษ์
- คุณณรงค์ นุ่นทอง สมาชิกวุฒิสภา
- ดร.อภิชาติ การิกาญจน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดนครศรีธรรมราช
- รศ.ดร.สีปพงศ์ ธรรมชาติ อาจารย์มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
- ดร.เลิศชาย ศิริชัย อาจารย์มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
- ดร.ณรงค์ บุญสวยขวัญ อาจารย์มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
- คุณธวัชชัย แสงประทุม รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด
- คุณพงษ์เทพ จิรสุประเสริฐ นายอำเภอเชียรใหญ่
- คุณถาวร คงแก้ว ปลัดอาวุโส อำเภอเชียรใหญ่
- คุณสัมพันธ์ นวลปิ่น ศึกษาธิการ อำเภอเชียรใหญ่
- คุณวิชาญ คงจันทร์ นายกสมาคมนักเขียนลุ่มน้ำปากพนัง
- ว่าที่ร้อยตรี บุญไทย เรืองศรี พัฒนาการอำเภอเชียรใหญ่
- คุณประโยชน์ เรืองโรจน์ สถาบันทักษิณคดีศึกษา
- คุณกัม ภคเมธาวี อาจารย์มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
- คุณมานะ ช่วยชู อาจารย์มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
- คุณธนิต สมพงศ์ อาจารย์มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
- คุณเยื้อง ทองเกลี้ยง อดีตผู้ใหญ่บ้าน บ้านน้ำบ่อ
- คุณลำดวน ศรีไสยเพชร อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ่อล่อ
- คุณสมยศ ชูโอม กำนันตำบลแม่เจ้าอยู่หัว
- คุณลำรวล เมืองจีน กรรมการบริหาร อบต.แม่เจ้าอยู่หัว
- คุณดวงแข สุวรรณ อาจารย์โรงเรียนเชียรใหญ่
- คุณประพันธ์ สุวรรณ ราษฎรสาธารณะ
- คุณจระพร ขุทรานนท์ หัวหน้าสถานีอนามัย ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว
- คุณอารีย์ ไพรัตน์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิหมู่บ้าน
- คุณสายชล ปานแก้ว เลขาประชาคม หมู่บ้าน
- คุณวชิรา ชูติกฤษณพงศ์ เจ้าหน้าที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครศรีธรรมราช

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัย เรื่องประวัติแม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือดขาว) ได้รับแรงบันดาลใจจากพระมหากรุณาธิคุณขององค์สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มดำเนินงานนี้ขึ้นเป็นคณะวิจัย และคณะที่ปรึกษาดังมีนามปรากฏอยู่แล้ว นั้น

งานศึกษาวิจัยชิ้นนี้ จะสำเร็จไม่ได้ถ้าปราศจากการสนับสนุนทุนจากกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) การช่วยเหลือประสานงานให้คำแนะนำจากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สำนักโบราณคดีเขต 11 หอสมุดแห่งชาติ จังหวัดนครศรีธรรมราช โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สถาบันทักษิณคดีศึกษา สถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 11 นครศรีธรรมราช สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อมูลเบื้องต้น ได้รับความอนุเคราะห์จาก คุณเอี่ยม พูลสวัสดิ์ ตาหลวงอันวัดบ่อลือ คุณกำพล จรุงวาสน์ คุณชัยชนะ คีเป็นแก้ว ชาวบ้านน้ำบ่อ บ้านโนวัง บ้านบ่อลือ ผู้เฒ่าผู้แก่ ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว ตำบลท้องถ้ำเจ๊ก ตำบลเกาะเกด อำเภอเชียรใหญ่ ตำบลสวนหลวง ตำบลเชียรเขา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช

คณะวิจัยได้เดินทางไป ณ สถานที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะวัดต่าง ๆ ทั้งในตัวจังหวัด และต่างจังหวัด ได้รับความเมตตา อนุเคราะห์ต้อนรับให้ข้อมูลประวัติ เอกสาร ตำรา จากเจ้าอาวาสวัดท่าไคร้ วัดท่าไคร้ อำเภอเมือง วัดพระนางตรา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เจ้าอาวาสวัดท่าไคร้ อำเภอสะทิงพระ จังหวัดสงขลา เจ้าอาวาสวัดพระนางสร้าง จังหวัดภูเก็ต เจ้าอาวาสวัดพระพุทธรักษา วัดถ้ำพระพุทธร จังหวัดตรัง เจ้าอาวาสวัดตะเข้บางแก้ว วัดพระเกิด จังหวัดพัทลุง คุณตาเพชร คุณยายจีน ผู้มากด้วยความรู้ จากจังหวัดพัทลุง คุณสุเทพ เทพสกุล นายกเทศมนตรีเทศบาล อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต คุณชนิษฐา ชุมเทพ ที่อำนวยความสะดวกและให้การต้อนรับแก่คณะวิจัย ณ จังหวัดภูเก็ต คุณชาติ ศิลปรัตน์ อาจารย์นักสืบค้นประวัติศาสตร์ อาจารย์ปิยะ ชนะศักดิ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนเชียรใหญ่ อาจารย์สมยศ เกษโร ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านน้ำบ่อ ได้รับคำชี้แนะเป็นที่ปรึกษาจาก นายณณนาท สุภัทรประทีป นายพิทักษ์ บริพิศ อาจารย์ประสิทธิ์ ไชยพังยาง และคุณเพลินพิศ สมพงศ์ คุณณรงค์ นุ่นทอง สมาชิกวุฒิสภา (สว.) พิมพ์ประวัติแม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือดขาว) แจก 2,000 เล่ม

การเดินทางไปทำการศึกษาวิจัยที่เกาะลังกาวิ ประเทศมาเลเซีย ได้รับความช่วยเหลือ ประสานงาน ในการเดินทางทั้งทางบก และทางเรือ จัดมัคคุเทศก์ติดต่อประสานงาน จากคุณจ่านง ศิริรังสี ประชาสัมพันธ์จังหวัดสตูล และเจ้าคณะจังหวัดสตูลเป็นอย่างดี ท้ายสุดได้รับความอนุเคราะห์จากกองทัพอากาศที่ 4 โดยพันเอกสุวัฒน์ เรืองสกุล ในเรื่องการถ่ายภาพแผนที่ทางอากาศให้ได้ภาพแผนที่ที่สมบูรณ์ที่สุด คณะผู้ศึกษาวิจัย ขอขอบพระคุณผู้ที่มีคุณูปการทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้.

บทคัดย่อ

สืบเนื่องจากที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จเยี่ยมศูนย์ศิลปาชีพบ้านเนินธัมมัง หมู่ที่ 5 ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อปี พ.ศ. 2537 ได้ตรัสถามราษฎรที่เข้าเฝ้าว่า “แม่เจ้าอยู่หัว มีความเป็นมาอย่างไร ทำไมถึงได้ชื่อว่า ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว” ราษฎรไม่สามารถตอบได้ชัดเจนถึงประวัติของแม่เจ้าอยู่หัว ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการรวบรวมข้อมูล กลุ่มหนึ่งเกิดความคิดว่า เราต้องค้นคว้าศึกษาประวัติความเป็นมาของตำบลแม่เจ้าอยู่หัวให้ชัดเจน เพื่อจะได้รู้ประวัติที่แท้จริงและให้ลูกหลานได้ศึกษาประวัติของท้องถิ่นสืบไป

แกนนำของคณะวิจัย นำโดย นายชลอ เอี่ยมสุทธิ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3 ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช พร้อมคณะวิจัยต่างสาขาอาชีพ 12 ท่าน จัดทำโครงการศึกษาวิจัยประวัติแม่เจ้าอยู่หัว โดยเสนอขอทุนจากกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสืบค้นประวัติแม่เจ้าอยู่หัวให้มีความชัดเจน ถูกต้องตรงกัน เพื่อหากลไกการมีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัยระหว่างชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเพื่อค้นหากระบวนการเรียนรู้ประวัติแม่เจ้าอยู่หัวอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งจะนำมาสู่กระบวนการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน โดยกำหนดขอบเขตการวิจัย คือ

- ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาวิจัยประเด็นหลักในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ในหมู่ที่ 3 ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ วัดท้าวโคตร สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช และวัดพระนางตรา อำเภอท่าศาลา ส่วนการวิจัยนอกพื้นที่ (ต่างจังหวัด) นำข้อมูลมาประกอบการศึกษาค้นคว้า จากสถาบันทักษิณคดีศึกษา วัดท่ากระแซะ จังหวัดสงขลา วัดพระทอง วัดพระนางสร้าง จังหวัดภูเก็ต วัดพระพุทธสิหิงค์ วัดถ้ำพระพุทธร จังหวัดตรัง วัดตะเขยบางแก้ว วัดพระเกิด จังหวัดพัทลุง และเกาะลังกาอู ประเทศมาเลเซีย

- ขอบเขตด้านเวลา ได้ทำการศึกษาวิจัยในช่วงระยะเวลา 1 ปี ตั้งแต่ 1 มีนาคม 2544 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2545

- ขอบเขตด้านเนื้อหา ทำการศึกษาวิจัยในเรื่อง ประวัติความเป็นมาของบุคคล สถานที่ต่างๆ ชื่อบ้าน นามเมือง เพื่อนำมาเชื่อมโยงในโครงการเรียนรู้ประวัติแม่เจ้าอยู่หัว

สิ่งสำคัญที่เป็นเป้าหมายที่นำมาศึกษาวิจัย แบ่งออกเป็น 5 ส่วนสำคัญ ประกอบด้วย ผู้สูงอายุในพื้นที่ และหมู่บ้านใกล้เคียง ส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดนครศรีธรรมราช บุคลากรจากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช บุคลากรที่มีความรู้ในเรื่องที่ทำการศึกษาวิจัยในแต่ละท้องถิ่นต่างจังหวัด สถานที่ โบราณวัตถุ และเอกสารตำนานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

วิธีศึกษาวิจัย เก็บข้อมูลภาคสนาม จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์ผู้สูงอายุ ผู้ที่เกี่ยวข้องทั่ว ๆ ไป ดำรงสภาพสถานที่โบราณวัตถุ เอกสาร ตำนาน การบันทึกภาพ บันทึกเสียง แล้วนำมาจัดเวทีประชาคม เสนอแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากพื้นที่ต่าง ๆ

ผลจากการศึกษาวิจัย สามารถเก็บหลักฐานข้อมูลประวัติแม่เจ้าอยู่หัว ในจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา ภูเก็ต ตรัง พัทลุง และเกาะลังกาวิ ประเทศมาเลเซีย นำข้อมูลมาร่วมวิเคราะห์ ได้ประวัติที่มีความชัดเจนที่เป็นเอกสาร หลักฐาน เพื่อการศึกษาค้นคว้า อันจะนำมาซึ่งกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้ประวัติแม่เจ้าอยู่หัวเป็นศูนย์กลางความศรัทธา ตลอดจนการประยุกต์ใช้กระบวนการดังกล่าว ในการสร้างความร่วมมือของชุมชน ทำให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง และเกิดทุนทางสังคม

แม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือนขาว) เป็นสตรีสามัญชนคนหนึ่งที่มีเลือนขาวมาแต่กำเนิด ต่อมาได้รับการสถาปนาเป็นมเหสีของพระเจ้าศรีธรรมโศกราช ที่ 5 พระนางได้บำเพ็ญบุญกุศล คุณงามความดีมาตลอดโดยการสร้างและปฏิสังขรณ์วัด จำนวนมากมายหลายวัด ได้เสด็จไปเกาะลังกาไปประเทศศรีลังกา ในนามกษัตริย์เมืองนครศรีธรรมราช เพื่อเดินทางไปอัญเชิญ พระพุทธสิหิงค์ พระบรมสารีริกธาตุ ต้นศรีมหาโพธิ์ มาประดิษฐานไว้ที่นครศรีธรรมราช และได้เสด็จไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาจัดระเบียบพิธีการสงฆ์ ฝ่ายฆราวาส ที่กรุงสุโขทัย และประทับอยู่ 5 ปี พระนางเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจของประชาชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันถึงแม้เวลาจะล่วงเลยมานับ 745 กว่าปีแล้วก็ตาม

ABSTRACT

During Her Majesty the Queen's visit in 1994 to Ban Noen Thammang Supplementary Occupations Center, Village No. 5, Mae Chao Yu Hua Subdistrict, Chian Yai District, Nakhon Si Thammarat Province, the Queen asked the people who had an audience of her "How is the background of Mae Chao Yu Hua like? Why was it given the name of Mae Chao Yu Hua District?" The people could not clearly answer about the history of this Mae Chao Yu Hua. For this reason, a group of local residents conceived the idea that they must clearly research and study the background of this Mae Chao Yu Hua so that they would know its real history and enable their children to study the history of the local community in the future.

The research team led by Mr. Chalor Iamsut, the village headman, Village No. 3, this Mae Chao Yu Hua Sub-district, Chian Yai District, Nakhon Si Thammarat Province, together with 12 research team members, made a project for studying the history of Mae Chao Yu Hua by applying for capital from The Thailand Research Fund (TRF).

The objectives of this research were to trace the history of Mae Chao Yu Hua so that it would have clearness and authenticity, to determine mechanisms of participation in research the community and the relevant organization and to search for a participatory learning process of the history of Mae Chao Yu Hua, which would bring about a process of strengthening the community, by setting the scopes of research, viz:

- The area scope: to study the primary issue in the area of Nakhon Si Thammarat Province in Village No. 3, Mae Chao Yu Hua Sub-district, Chian Yai District, the National Museum, the National Library, Thao Khot Temple, Rajabhat Institute Nakhon Si Thammarat and Phra Nang Tra Temple, Tha Sala District; as regards off-area (upcountry) research, to bring data to use as an aid from the Thaksin Studies Institute, Tha Khura Temple, Songkhla Province, Phra Thong Temple, Phra Nang Sang Temple, Phuket Province, Phra Phutthasihing Temple, Tham Phra Phut Temple, Trang Province, Takian Bang Kaeo Temple, Phra Koet Temple, Phatthalung Province, and Langkawi Island, Malaysia;

- The time scope: the study was done in the period of one year from March 1, 2001 to February 28, 2002;

- The substance scope: to do the study of the historical backgrounds of persons, various places, names of villages and towns so as to bring them to link in the Project for Studying the History of Mae Chao Yu Hua.

The important things being the targets brought to study were divided into five major parts consisting of elders in the area and the neighboring villages, the relevant government agencies and organizations in Nakhon Si Thammarat Province, personnel knowledgeable in the matters being studied in each upcountry area, various places, antiques and legendary documents concerned.

The studying method: Field data were collected from relevant documents and research works, from participatory observation, interviewing elders, general relevant persons,

surveying the statuses of places, antiques, legendary documents, image recording, sound recording and then the data were brought to organize a community forum for opinion-exchanging dialogues and analysis of the data obtained from various areas.

As the result of the study, evidences and data of the history of Mae Chao Yu Hua is Nakhon Si Thammarat, Songkhla, Phuket, Trang and Phatthalung Provinces and Langkawi Island, Malaysia, were successfully collected and subjected to joint analysis. Clear histories being evidences and documents were obtained for the study, which would bring about the community's participatory learning process by using the story of Mae Chao Yu Hua as the center of belief, as well as the application of the said process for creating cooperation of the community, making it a strong community, and generating a social capital.

Mae Chao Yu Hua (Queen Lueat Khao) was a woman of the common class who had white blood from birth and was later made King Si Thammararat V's wife. She performed meritorious deeds throughout her life time by building a very large number of temples. She went to Lanka Island, Sri Lanka, in the name of the ruler King of Nakhon Si Thammarat for the purpose of bringing Phra Buddha Sihing statue, the Buddha's relics and the bo tree of Sri Lanka to place at Nakhon Si thammarat, and went to propagate the Buddhist religion, to organize the laic-ride ecclesiastical formalities at the Capital of Sukhothai, and stayed there for five years. She has been the center of the minds of the people from the past to date, although she passed away more than 745 years ago.

บทที่ 1

บทกล่าวนำ

เมื่อทุกท่านได้อ่านคำว่า แม่เจ้าอยู่หัวหรือพระนางเล็ดขาว จะเกิดความสนใจ และสงสัยความเป็นมาขึ้นมาทันที เป็นชื่อที่ไพเราะ และเป็นสิริมงคลอย่างยิ่ง คงมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือความเป็นมาของบ้านเมืองคอนโคตคนหนึ่ง

ในสมัยที่ข้าพเจ้ายังเป็นเด็กได้ไปวัดกับแม่ แม่จะพาข้าพเจ้าไปไหว้รูปปั้นแม่เจ้าอยู่หัวที่ประดิษฐานอยู่ในบริเวณวัดแม่เจ้าอยู่หัว และชาวบ้านต่างก็พากันไปกราบไหว้บูชา บนบาน ศาลกล่าว บางคนก็ไปแก้บนต่อรูปปั้นแม่เจ้าอยู่หัว ทำให้ข้าพเจ้าเกิดความสนใจและสงสัย ได้สอบถามแม่ และชาวบ้าน ทราบความว่า แม่เจ้าอยู่หัวเป็นชาวบ้านเมือง (บ้านเก่า) เป็นผู้สร้างวัดแม่เจ้าอยู่หัว และสร้างวัดอีกหลายวัด ซึ่งมีประวัติ ที่น่าสนใจมากแต่ไม่ค่อยชัดเจน และเอกสารเผยแพร่ไม่ค่อยมี ที่มีก็สูญหายหมด และมีแต่คำบอกเล่าเท่านั้น

เมื่อปี พ.ศ. 2521 สมัยนายหว่าง จันทร์หนูน เป็นกำนันตำบลสวนหลวง อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราชสมัยนั้น ได้มีการขอแยกตำบลสวนหลวงออกเป็นอีกตำบลหนึ่งเพื่อสะดวกในการปกครอง จึงได้มีการประชุมเพื่อเสนอชื่อตำบลที่ขอแยกใหม่ ในที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ให้ใช้ชื่อตำบลใหม่ว่า ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว โดยใช้ชื่อของวัดแม่เจ้าอยู่หัว เป็นชื่อของตำบล เพราะเป็นชื่อของวัดที่มีมานานแล้ว ทั้งยังเป็นชื่อที่เป็นสิริมงคล

กรมการปกครอง ได้ประกาศจัดตั้ง เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2522 ทำให้ชื่อ แม่เจ้าอยู่หัวเป็นที่รู้จักกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2535 ข้าพเจ้าได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3 ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้มีโอกาสไปร่วมประชุมสัมมนาเป็นวิทยากร และได้มีโอกาสต้อนรับบุคคลสำคัญระดับต่าง ๆ ข้าพเจ้าจะถูกถามอยู่เสมอว่า “ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว มีความเป็นมาอย่างไร” โดยเฉพาะอย่างยิ่งประวัติแม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเล็ดขาว) ข้าพเจ้าไม่สามารถตอบคำถามที่ชัดเจนได้ เพราะทราบข้อมูลมาไม่ชัดเจน ข้าพเจ้าเคยคิดทอดกฐิน หรือทอดผ้าป่าเพื่อหาทุนศึกษาค้นคว้าประวัติที่ชัดเจนแต่ไม่มีโอกาส

ด้วยบุญบารมีของสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จเยี่ยมศูนย์ศิลปาชีพบ้านเนินธัมมัง หมู่ที่ 5 ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ. 2537 ท่านได้ตรัสถามราษฎรที่เข้าเฝ้ารับเสด็จ ถึงความเป็นมาของตำบลแม่เจ้าอยู่หัว คำว่าแม่เจ้าอยู่หัวมีความเป็นมาอย่างไร ไม่มีใครสามารถตอบคำถามได้อย่างชัดเจน

ถือเป็นการจุดประกายให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาวิจัยในโครงการนี้เพื่อปลูกศรัทธาให้ตื่น พลิกฟื้นพระประวัติ ตำนาน แม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือควา) เพื่อเป็นกระจกเงาสะท้อนถึงคุณความดีของแม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือควา) เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีต่อเยาวชนรุ่นปัจจุบัน ได้รู้อดีตเพื่อพัฒนาปัจจุบัน สร้างสรรค์อนาคต และเป็นทุนทางสังคมอย่างมากมาย จะตอบคำถามให้กับสังคมที่ถูกต้องและตรงกัน

ต่อมาข้าพเจ้าได้มีโอกาสทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (มวล.) ได้นำเรื่องดังกล่าวนำเสนอต่อมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เพื่อสนับสนุนและประสานงานให้ด้วย ต่อมาสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ประสานงานมายังมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (มวล.) ว่า โครงการวิจัยท้องถิ่นมีงบประมาณสนับสนุน ทางมหาวิทยาลัยเชิญข้าพเจ้าร่วมประชุมตามที่เคยเสนอแนวคิด และได้นำเสนอโครงการวิจัยประวัติแม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือควา) ตามคำตรัสถามของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ซึ่งเป็นที่สนใจของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ต่อมาก็ได้จัดเวทีประชาคมเพื่อทราบความต้องการของชุมชน ปรากฏว่าชุมชนเห็นด้วย และให้การสนับสนุน จึงได้สรรหาคณะวิจัย และที่ปรึกษาเสนอโครงการ โดยมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เป็นผู้ประสานงานและที่ปรึกษา ในเรื่องการขอสนับสนุนทุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) อนุมัติโครงการตามความประสงค์ โครงการวิจัยประวัติแม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือควา) จึงได้เกิดขึ้นตามพระราชปราชญ์ของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ถือเป็นบุญบารมีของคณะวิจัยและประชาชนในตำบลแม่เจ้าอยู่หัว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อให้องค์กรต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัย
2. เพื่อให้ได้ประวัติที่ชัดเจนและตรงกัน
3. เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลให้ผู้ที่สนใจได้ศึกษา
4. เพื่อให้ชุมชนมีประวัติของตัวเองที่จะช่วยให้มีความภาคภูมิใจและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
5. เพื่อให้ได้ประวัติวีรกรรมที่ประกอบคุณงามความดีด้านพุทธศาสนา อันจะเป็นแบบอย่างในการปลูกฝังความศรัทธาต่อพุทธศาสนาให้แก่คนรุ่นหลัง
6. เพื่อให้กระบวนการศึกษาประวัติแม่เจ้าอยู่หัวสร้างความร่วมมือ และความสำนึกท้องถิ่นให้แก่คนในชุมชนและสามารถร่วมกันพัฒนาชุมชนต่อไปโดยใช้ประโยชน์จากกระบวนการการศึกษาและผลการศึกษาที่ได้ (เช่น ส่งเสริมการศึกษา และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การฟื้นฟูศาสนา การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น)

คำถามหลักของการวิจัย

1. จะสร้างกระบวนการวิจัยเรียนรู้ประวัติแม่เจ้าอยู่หัว จนได้ประวัติที่ชัดเจนได้อย่างไร และจะสามารถใช้กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวเป็นกระบวนการของการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในลักษณะที่ก่อให้เกิดความร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชนได้อย่างไร
2. จะสร้างแนวทางพัฒนาชุมชนต่อไปได้อย่างไร หลังจากจบกระบวนการศึกษาประวัติแม่เจ้าอยู่หัว และได้ผลการศึกษามาแล้ว

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับประวัติแม่เจ้าอยู่หัว ได้รู้ประวัติของวัดที่ถูกต้องตรงกัน สามารถเล่าสืบทอดต่อกันได้ถูกต้อง
2. ได้มีแหล่งศึกษาข้อมูลเพิ่มขึ้น
3. เป็นเครื่องมือสร้างความยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนในชุมชน
4. สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ได้ในอนาคต
5. ได้ซื้อบ้านนามเมือง เกิดขึ้นจากการวิจัย
6. ความภูมิใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นซึ่งมีวีรสตรีที่ประกอบคุณความดี ด้านต่าง ๆ มากมาย อันเป็นแบบอย่างในการปลูกฝังจิตสำนึกของคนรุ่นปัจจุบัน

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

- 1 มีนาคม 2544 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2545

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ กรอบแนวคิดในการวิจัยที่กำหนดไว้คือ

การวิจัยประวัติแม่เจ้าอยู่หัวในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเน้นหนักในกระบวนการศึกษาการดำรงอยู่ของความเชื่อถือศรัทธามิอิทธิพลของแม่เจ้าอยู่หัวต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เกิดขึ้น เป็นการสร้างประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนของท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่น ด้วยกระบวนการการสร้างการมีส่วนร่วม ด้วยความเชื่อมั่นศรัทธาในคุณงามความดีของแม่เจ้าอยู่หัวที่จะคุ้มครองทำให้ผู้ที่ศรัทธาสามารถฟันฝ่าวิกฤติไปสู่เป้าหมายแห่งความดีงามที่ตั้งไว้ และความเชื่อมั่นศรัทธาที่มีอยู่จริงของแม่

เจ้าอยู่หัว จะเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถฟื้นฟูขึ้นมาใหม่กลายเป็นภูมิคุ้มกันให้กับสังคมได้ทั้งนี้โดยกระบวนการสร้างสรรค์ร่วมกันใหม่ของประชาชนในท้องถิ่นอันจะก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายของความร่วมมือในการเผชิญกับวิกฤติการณ์ของปัญหาสังคมยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เช่นปัจจุบัน

ทบทวนเอกสารงานวิจัยและงานพัฒนาที่ผ่านมา

เรื่องที่วิจัยและพัฒนา เคยมีการพัฒนามาก่อนหรือไม่

(การศึกษาอย่างนี้ มีใครเคยทำมาก่อนหรือไม่, ยังไม่เคยมี เนื่องจากเป็นพื้นที่ศูนย์กลางความเชื่อและสมเด็จพระราชินีนาถเคยรับสั่งถามถึงประวัติความเป็นมาของชื่อตำบล “แม่เจ้าอยู่หัว”

แยกได้เป็น 2 ประเด็น

1.1. การศึกษาประวัติแม่เจ้าอยู่หัว เคยมีการศึกษามาก่อนในรูปของการรวบรวมประวัติสรุปเรื่องเล่ารายงาน การวิจัยประกอบการศึกษาระดับอุดมศึกษา เพราะเรื่องประวัติแม่เจ้าอยู่หัว เป็นตำนานที่เล่าขานกันอยู่ในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และตรัง หรือบริเวณรอบ ๆ ทะเลสาบสงขลา แต่การศึกษานั้นยังไม่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญกับชุมชนใด ๆ

1.2. การศึกษาประวัติบุคคลสำคัญของหมู่บ้าน ตำบล เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปเป็นประโยชน์ในการพัฒนา ยังไม่มีใครเคยทำมาก่อน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ

1.2.1. ไม่มีบุคคลสำคัญในหมู่บ้านนั้น ท้องที่นั้น ที่จะนำมาศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนา

1.2.2. ไม่มีแรงบันดาลใจ เป็นตัวผลักดันให้เกิดการดำเนินการวิจัย ซึ่งลักษณะนี้ที่อื่นอาจจะไม่มี แต่การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีเหตุผลข้อนี้ประกอบเป็นสิ่งสำคัญด้วย แรงบันดาลใจนี้มีขึ้นด้วยคำบอกเล่า ตำนานของผู้อาวุโส เจ้าอาวาส สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ดังนั้นเมื่อลงมือทำการวิจัยจึงได้รับความสนใจ ขานรับ ตอบสนองด้วยดี เช่น

- การให้ข้อมูล โดยการตอบบทสัมภาษณ์ จากเอกสารตำนาน
- การบอกเล่าประวัติ ความเป็นมา วัตถุโบราณ โบราณสถาน และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับประวัติแม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเสด็จขาว) จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่ไปศึกษาค้นคว้า ด้วยดีตลอดมา

บทที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยมีองค์ประกอบดังนี้

1. ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง ประวัตินักเจ้าอยู่หัว เป็นไปภายใต้ขอบเขตและข้อจำกัด ดังนี้ คือ

1. เป็นการศึกษาประวัตินักเจ้าอยู่หัวที่เกี่ยวข้องกับตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. ศึกษาประวัตินักเจ้าอยู่หัว ที่เกี่ยวข้อง และเกี่ยวโยง จากจังหวัดใกล้เคียง

2. สถานที่ดำเนินการวิจัย

สถานที่ดำเนินการวิจัย ดำเนินการร่วมกับบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเริ่มจากกลุ่มคนในหมู่บ้านน้ำบ่อ ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ รวมถึงต่างอำเภอในจังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากนี้ยังรวมถึงพื้นที่ต่างจังหวัดที่มีความเกี่ยวข้องกับตำนานแม่เจ้าอยู่หัวด้วย

3. กลุ่มคนเป้าหมายและทีมวิจัย

3.1 นักวิจัย และทีมวิจัย

ทีมวิจัยประวัตินักเจ้าอยู่หัว มีจำนวน 12 ท่าน ดังนี้

		ผู้ใหญ่บ้าน	หัวหน้าโครงการวิจัย
1. นายชลอ	เอี่ยมสุทธิ		
2. พระมหาบุญญิต	ธมมสาโร	เจ้าอาวาสวัดบ่อลือ	ผู้ร่วมวิจัย
3. นายธัญญะ	บุญช่วย	ข้าราชการบำนาญ	ผู้ร่วมวิจัย
4. นายไฉ	ชุมเทพ	ข้าราชการบำนาญ	ผู้ร่วมวิจัย
5. นายจำเริญ	ทองเกลี้ยง	ข้าราชการบำนาญ	ผู้ร่วมวิจัย
6. นางฉวีวรรณ	สุวรรณวิหค	อาจารย์โรงเรียนบ้านบางพระ	ผู้ร่วมวิจัย
7. นายศรีภพ	สุวรรณ	ผู้ช่วย ผอ. โรงเรียนเชียรใหญ่	ผู้ร่วมวิจัย
8. นายไชยวุฒิ	แก้วเนิน	ประธานกรรมการบริหาร อบต.	ผู้ร่วมวิจัย
9. นางสาวสายชล	ปานแก้ว	ประชาคมหมู่บ้าน	ผู้ร่วมวิจัย
10. นายรัช	ทวีชนม์	ผู้สนใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	ผู้ร่วมวิจัย
11. นายเฉลิมชัย	สุวรรณวิหค	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบางพระ	ผู้ร่วมวิจัย
12. นางสาวเงินยวง	บรรจงเมือง	นักวิชาการศึกษา	ผู้ร่วมวิจัยและเลขานุการ

3.2 กลุ่มคนที่ร่วมดำเนินการ

3.2.1 ที่ปรึกษางานวิจัย จำนวน 26 ท่าน

1. พระครูสังฆรักษ์วิโรจน์ นันทิลาโร
2. คุณณรงค์ นุ่นทอง
3. ดร.อภิชาติ การิกาญจน์
4. รศ.ดร.สืบพงศ์ ธรรมชาติ
5. ดร.เลิศชาย ศิริชัย
6. ดร.ณรงค์ บุญสวชวัญ
7. คุณธวัชชัย แสงประทุม
8. คุณพงษ์เทพ จิรสุขประเสริฐ
9. คุณถาวร คงแก้ว
10. คุณสัมพันธ์ นวลบ้าน
11. คุณวิชาญ คงจันทร์
12. ว่าที่ร้อยตรี บุญไทย เรืองศรี
13. คุณประโยชน์ เรืองโรจน์
14. คุณกัม ภาคเมธาวี
15. คุณมานะ ช้วยชู
16. คุณธนิศ สมนพงศ์
17. คุณเยื้อง ทองเกลี้ยง
18. คุณลำดวน ศรีไสยเพชร
19. คุณสมยศ ฐูโณม
20. คุณสำรवल เมืองจีน
21. คุณดวงแข สุวรรณ
22. คุณประพันธ์ สุวรรณ
23. คุณจิระพร ขุทรานนท์
24. คุณอารีย์ ไพรัตน์
25. คุณสายชล ปานแก้ว
26. คุณวชิรา ขุดิกขุณพงศ์

3.2.2 ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.2.3 องค์การบริหารส่วนตำบลแม่เจ้าอยู่หัว

3.3 คณะวิทยากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการเสริมความรู้ประสบการณ์

3.3.1 คณะวิทยากรจากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.3.2 คณะวิทยากรจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา จากเขตพื้นที่ อำเภอเชียรใหญ่ และต่างพื้นที่ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

3.3.3 คณะวิทยากรจากสถาบันทักษิณคดีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

3.3.4 คณะวิทยากรจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ภาคจากเชียงใหม่ และส่วนกลางกรุงเทพมหานคร

3.3.5 คณะวิทยากรจากส่วนราชการต่าง ๆ ในเขตอำเภอเชียรใหญ่

3.3.6 คณะวิทยากรจากส่วนราชการท้องถิ่นในเขตพื้นที่

3.3.7 คณะวิทยากรจากสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 “รายการระเบียบเมืองคอน”

3.3.8 ปราชญ์ท้องถิ่น และผู้รู้จากจังหวัดพัทลุง, ตรัง และภูเก็ต

3.4 ผู้สนับสนุนหรือองค์กรสนับสนุน

3.4.1 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

3.4.2 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา จากเขตพื้นที่ อำเภอเชียรใหญ่ และต่างพื้นที่ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

3.4.3 สำนักงานโบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เขต 11 จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.4.4 มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

3.4.5 ที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช สาขาเชียรใหญ่

กิจกรรมและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ลำดับ	กิจกรรม	วิธีเก็บข้อมูล	หมายเหตุ
1	จัดเวทีประชาคม เพื่อทราบความต้องการโครงการวิจัย	ประเมินความต้องการของชุมชน	งบประมาณ (บริจาค)
2	ประชุมสรรหาผู้ร่วมโครงการวิจัย (คณะวิจัย ประวัติแม่เจ้าอยู่หัว)	ประชุมสรรหาทีมวิจัย	งบประมาณ (บริจาค)

ลำดับ	กิจกรรม	วิธีเก็บข้อมูล	หมายเหตุ
3	เชิญผู้ประสานงานโครงการวิจัย จากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เพื่อปรึกษาหารือ	ประชุมหารือ	งบสมทบ (บริจาค)
4	ประชุมกรรมการวิจัย เขียนโครงการขอสนับสนุนงบประมาณจาก สกว.	พัฒนาข้อเสนอโครงการ	งบสมทบ (บริจาค)
5	สัมภาษณ์ผู้สูงอายุ/ผู้รู้ จำนวน 10 คน ในพื้นที่ และหมู่บ้านใกล้เคียง	- สัมภาษณ์ - บันทึกเทป	ใช้งบ สกว.
6	คณะวิจัย นำเสนอประมวลบทสัมภาษณ์บุคคล จากในพื้นที่ / พื้นที่ใกล้เคียง (จัดเวทีประชาคม)	- ถ่ายภาพ - ถ่ายเอกสาร	
7	ศึกษาข้อมูลนอกสถานที่เพื่อสืบประวัติ หลักฐาน ข้อมูลต่าง ๆ ของวัดแม่เจ้าอยู่หัว ดังนี้ 1. สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช 2. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช 3. วัดท้าวโคตร นครศรีธรรมราช อำเภอทุ่งสง	- บันทึกเทปโทรทัศน์ - จดบันทึก - เชิญเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ โบราณวัตถุ	
8	จัดประชุมคณะวิจัย / ที่ปรึกษาการวิจัย เพื่อวิเคราะห์ ข้อมูลจากใน พื้นที่จังหวัด นครศรีธรรมราช จำนวน 20 คน	- สัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูล	ใช้งบ สกว.
9	ศึกษาข้อมูลนอกสถานที่ เพื่อสืบประวัติ หลักฐานต่าง ๆ ของวัดแม่เจ้าอยู่หัว - สถาบันทักษิณคดีศึกษา - วัดแม่อยู่หัว อ.สทิงพระ	- บันทึกเทป	
10	จัดประชุมคณะวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลจากจังหวัด สงขลา	- ถ่ายภาพ, บันทึก, วิเคราะห์	
11	ศึกษาข้อมูลนอกสถานที่ เพื่อสืบประวัติ หลักฐานต่าง ๆ ของวัดแม่เจ้าอยู่หัว - วัดพระนางสร้าง - วัดพระทอง	- รวบรวมข้อมูล - ถ่ายเอกสาร	

ลำดับ	กิจกรรม	วิธีเก็บข้อมูล	หมายเหตุ
12	จัดประชุมคณะวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากจังหวัดภูเก็ต	- จดบันทึก - ประชุมวิเคราะห์	
13	จัดเวทีประชาคม เสนอแนะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูล หลักฐานที่ได้จากภายในจังหวัด นครศรีธรรมราช ภูเก็ต และสงขลา	- บันทึกเทปโทรทัศน์	
14	ศึกษาข้อมูลนอกสถานที่ เพื่อสืบประวัติหลักฐานต่าง ๆ ของวัดแม่เจ้าอยู่หัว	- จดบันทึก	
15	จัดประชุมคณะวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลจากจังหวัดตรัง	- ประชุมวิเคราะห์	
16	ศึกษาข้อมูลนอกสถานที่ เพื่อสืบประวัติหลักฐานต่าง ๆ ของวัดแม่เจ้าอยู่หัว	- วิเคราะห์โบราณวัตถุ	
17	จัดประชุมคณะวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากจังหวัดพัทลุง	- ประชุมวิเคราะห์	
18	ศึกษาข้อมูลนอกสถานที่ เพื่อสืบประวัติหลักฐานต่าง ๆ ของวัดแม่เจ้าอยู่หัว	- จดบันทึก	
19	จัดประชุมคณะวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลจากจังหวัดสตูล	- สัมภาษณ์. ประชุมวิเคราะห์	ไฉ้งบ สกว.
20	จัดเวทีประชาคม เสนอแนะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกี่ยวกับข้อมูลหลักฐานที่ได้จากจังหวัดตรัง จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสตูล	- บันทึกเทป	
21	คณะผู้ทำวิจัยร่วมวิเคราะห์ข้อมูลและวางเค้าโครงการเรียบเรียงข้อมูลการเขียนงานวิจัย “ประวัติวัดแม่เจ้าอยู่หัว”	- ประชุมวิเคราะห์บันทึก - ถ่ายภาพ	
22	นำเสนอผลงานวิจัย และรับฟังความคิดเห็นร่างประวัติแม่เจ้าอยู่หัว เพื่อนำสู่ผลงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (ถ่ายทอดสดทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดนครศรีธรรมราช)	- รับฟังประมวลความเห็น - ถ่ายเอกสาร - บันทึกเทป	

ลำดับ	กิจกรรม	วิธีเก็บข้อมูล	หมายเหตุ
23	- ปรับปรุงผลงานวิจัย เพื่อจัดทำฉบับสมบูรณ์ โดยอาศัยข้อมูลจากการจัดเวที รับฟังความคิดเห็น - จัดทำผลงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เสนอ สกว.	- พิจารณาปรับปรุงรายงาน	
24	จัดพิมพ์ผลงานวิจัย ประวัติแม่เจ้าอยู่หัว เพื่อเผยแพร่	- ปรับปรุงประวัติ	
25	จัดเวทีชุมชนร่วมกับนักวิชาการท้องถิ่น เพื่อสร้างความสำนึกร่วมกัน อันเนื่องมาจากการร่วมกระบวนการ การศึกษา และการใช้ผลการศึกษา ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น รวมทั้งร่วมกันคิดแผนงานที่จะทำต่อไปเพื่อสร้างความสำนึกผูกพันให้แก่คนในท้องถิ่นให้กว้างขวางยิ่งขึ้น	- เชิญเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ร่วมจัดเวทีในชุมชนเพื่อประมวลความเห็น	

บทที่ 3

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 องค์ความรู้เกี่ยวกับพระนางเลือดขาวแม่เจ้าอยู่หัว

1.1 ประวัติแม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือดขาว)

แม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือดขาว) เป็นบุตรคหบดี บิดาเป็นชาวจังหวัดพัทลุงเชื้อสายลังกา (คุลา) มารดาเป็นชาวบ้านเก่า หรือบ้านร้อง (บริเวณวัดแม่เจ้าอยู่หัว หมู่ที่ 3 ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบัน) บิดา มารดา มีอาชีพค้าขาย ณ ชุมชนสุดสายหาดทรายแก้ว นครศรีธรรมราช หรือสันทรายเขียรใหญ่ทาง ทิศใต้ คือบริเวณวัดแม่เจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นชุมชนท่าเรือในสมัยโบราณ สถานที่เกิดของนาง คือบ้านเก่า หรือบ้านร้อง ประมาณ พ.ศ. 1745

แม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือดขาว) พระนามเดิมไม่ทราบแน่ชัด แต่ได้รับทราบจากคำบอกเล่า บางกระแสเรียกชื่อว่า “กั๋งหรี” บางกระแสไม่ปรากฏพระนามเดิม

แม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือดขาว) มีพี่น้อง 3 คน คือ ทวดโปธิ มีรูปปั้นประดิษฐาน ณ วัดพังยอม พ่อท่านขรัว มีรูปปั้นประดิษฐาน ณ วัดบ่อล้อย และแม่เจ้าอยู่หัว มีรูปปั้นประดิษฐาน ณ วัดแม่เจ้าอยู่หัว

แม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือดขาว) มีนิสัย โอบอ้อมอารี เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เป็นที่รักของบุคคลโดยทั่วไปตั้งแต่เยาว์วัย แม่เจ้าอยู่หัวงามด้วยเบญจกัลยาณีนีคือ ผมงาม เนืองงาม พ้นงาม ผิวงาม และวัยงาม

แม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือดขาว) มีเลือดเป็นสีชาวมานตั้งแต่กำเนิด บิดา มารดาและผู้ใกล้ชิด ทราบเรื่องนี้มาก่อนแล้ว แต่เก็บไว้เป็นความลับเพราะเป็นเรื่องที่แปลกไม่เคยพบเห็นมาก่อน ไม่ทราบว่าจะเป็นเรื่องดีหรือเรื่องร้ายต่อ แม่เจ้าอยู่หัว

วันหนึ่งในหมู่บ้านของแม่เจ้าอยู่หัวมีงาน นางได้ไปช่วยงานและได้ทำหน้าที่เจียนหมาก พลุ เป็นด้วยบุพเพตปญญา บุญซึ่งได้สะสมมาดีแล้ว และด้วยบุพเพสันนิวาสที่แม่เจ้าอยู่หัว ได้เกิดมามีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ จะได้เป็นเจ้าคนนายคนต่อไป ขณะที่แม่เจ้าอยู่หัวทำหน้าที่เจียนหมาก เจียนพลุ กรรไกร ได้หนีบนิ้วของแม่เจ้าอยู่หัว มีเลือดไหลออกมาปรากฏเป็นสีขาว ต่อหน้าประชาชนที่มาร่วมงานมากมาย ต่อมาคนจึงเรียกแม่เจ้าอยู่หัวว่า พระนางเลือดขาว

ข่าวแม่เจ้าอยู่หัว มีเลือดสีขาวรัลือ ออกไปอย่างรวดเร็ว จากบ้านต่อบ้าน ตำบลสู่ตำบล เมืองสู่เมือง ในที่สุดข่าวนี้ก็เข้าพระกรณพระเจ้าศรีธรรมโศกราชที่ 5 หรือพระเจ้าสิริราช กษัตริย์แห่งนครศรีธรรมราช (ตามพรลิงค์) เมืองนครศรีธรรมราชในขณะนั้นตั้งอยู่ที่เมืองพระเวียง

ในขณะที่เดียวกันพระเจ้าศรีธรรมโศกราชได้ทราบข่าวว่า เมืองทะรังหรือเมืองกันตัง (เมืองตรังปัจจุบัน) ได้แข็งข้อจะไม่ขึ้นต่อการปกครอง ตามพรลิงค์ พระเจ้าศรีธรรมโศกราชจึงกรีธาทัพเพื่อไปตีเมืองทะรังและในการเดินทางไปเมืองทะรังนั้น เจ้าเมืองทะรังรู้ล่วงหน้า จึงจัดทัพมาต่อสู้กันที่บ้านทุ่งชน และทำการชนช้างกันที่นั่น (ปัจจุบันอยู่ในอำเภอทุ่งสง) การต่อสู้ปรากฏว่าทัพของเจ้าเมืองทะรังพ่ายแพ้แก่พระเจ้าศรีธรรมโศกราช พระองค์จึงทรงให้เจ้าเมืองทะรังจัดเครื่องบรรณาการมาถวายที่ทุ่งหญ้าริมเทือกเขานครศรีธรรมราช ก่อนที่พระองค์จะเสด็จกลับ เมืองนครศรีธรรมราช (เมืองพระเวียง)

เจ้าเมืองทะรังจึงนำเครื่องบรรณาการมาถวายที่ทุ่งกว้างเทือกเขาดังกล่าว ชาวบ้านจึงเรียกพื้นที่แห่งนั้นว่า ทุ่งสง คือที่ส่งเครื่องบรรณการนั่นเอง (อำเภอทุ่งสง ปัจจุบัน)

เมื่อพระเจ้าศรีธรรมโศกราช รับเครื่องบรรณาการจากเจ้าเมืองทะรังเสร็จแล้ว จึงเดินทางกลับสู่เมืองนครศรีธรรมราชพร้อมกับชัยชนะ และเครื่องบรรณาการ ขณะเดินทางเกิดคำระหวางทางทรงหยุดขบวนทัพพักแรมที่ริมภูเขา พระองค์ทรงพระสุบิน เห็นสตรีมีลักษณะงดงามตามเบญจกัลยาณี มีใจกุศล ซึ่งเป็นคู่บุญบารมีของพระองค์ พำนักอยู่ทางทิศใต้ให้เสด็จไปตามเส้นทางหาดทรายแก้ว และนางมีเลือดไม่เหมือนสตรีโดยทั่วไปคือมีเลือดสีขาว ประกอบกับพระองค์ทรงทราบจากคำเล่าลือมาบ้างแล้ว

พระองค์เสด็จยাত্রาทัพเข้าเมืองนครศรีธรรมราช นมัสการพระบรมธาตุ เสร็จแล้วจึงจัดขบวนเสด็จค้นหาพระนางตามพระสุบิน และคำเล่าลือ ไปทางทิศใต้ของเมือง โดยประทับช้างทรงชื่อพลายไธยพร ผ่านบ้านท่าเรือ บ้านจันทุน บ้านหม่น พักแรมไพรพลที่บ้านชะเมา แล้วเดินทางต่อ ทรงแวะนมัสการพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ณ วัดใต้หล้า ตามธรรมเนียมของการเดินทาง

ขณะเดินทางช้างในขบวนเสด็จเกิดตกมันอย่างกะทันหัน พยายามเกี่ยวพาราศีช้างพังตลอดเวลา พระองค์จึงหยุดพักที่ริมสระใหญ่แห่งหนึ่งเพื่อให้ช้างพลายได้มีโอกาสสมพาสช้างพัง แต่ช้างพังก็หายอมไม่

ต่อมาสระแห่งนี้เรียกว่า บ้านสระช้างโคร (ปัจจุบันเรียกบ้านสระโครตามภาษาท้องถิ่น อยู่ในพื้นที่ตำบลเชียรเขา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช)

รุ่งเช้าเดินทางต่อตามพระสุบิน หลังจากเดินทางได้สักระยะหนึ่งช้างที่ตกมัน อยากจะสมพาสกับช้างพังอีก พระองค์จึงให้หยุดพักริมสระน้ำอีกครั้ง ชาวบ้านเรียกบ้านหนองหม้อ ปรากฏว่าครั้งนี้ช้างพังยอมให้ช้างพลายสมพาสด้วย ปัจจุบันสถานที่ดังกล่าวจึงเรียกว่า บ้านพังยอม (ปัจจุบันอยู่ใน ตำบลสวนหลวง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช)

หลังจากนั้นพระองค์จึงให้ไพร่พลตั้งค่ายพักแรม ใกล้เคียงกับบ้านพังยอม พระองค์ทรงเล่นทอดสกากับบรรดา แม่ทัพนายกอง สถานที่ ที่พระองค์ทรงเล่นทอดสกา ปัจจุบันชาวบ้านเรียกสถานที่ดังกล่าวว่าบ้านสกา อยู่ในเขตตำบลสวนหลวง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช

รุ่งเช้าวันใหม่ จึงเดินทางต่อตามพระสุบิน จนกระทั่งขบวนเสด็จ ถึงสำนักพ่อท่านขรัวพระเจ้าศรีธรรมโคกราช ทรงเข้าไปนมัสการพ่อท่านขรัว และขอพักแรมที่สำนักพ่อท่านขรัว ในระหว่างที่ทรงพักแรมอยู่นั้น น้องสาวของพ่อท่านขรัว คือพระนางเลือดขาวมารับเสด็จด้วย พระองค์ทอดพระเนตรเห็นพระนางมีความงดงามมาก ตามเบญจกัลยาณี เหมือนที่ทรงพระสุบินไว้ ทำให้พระองค์เกิดความดีพระทัยยิ่งนัก

แต่ยังมีอีกอย่างที่พระองค์ทรงพระสุบิน ไม่สามารถพิสูจน์ได้ คือเลือดสีขาว ด้วยบุญบารมี ที่พระองค์จะได้ทราบถึงเลือดสีขาว ขณะที่นางทอผ้า (ทอหูก) เพื่อถวายให้กับพระเจ้าศรีธรรมโคกราช ทำให้ตรน (อุปกรณ์ที่ทำด้วยไม้ไผ่มีความคมมาก) ได้บาดนิ้วของพระนาง พระองค์ทอดพระเนตรเห็นเลือดของนางออกมาเป็นสีขาว ทำให้พระองค์ทรงปลื้มพระทัยยิ่งนัก ที่พระนางมีลักษณะตรงตามพระสุบินทุกประการ พระองค์จึงทรงเอยพระโอรสของพระนางต่อพ่อท่านขรัว ซึ่งเป็นพี่ชายของนาง เพื่อนำพระนางไปเป็นพระนางเมือง (พระสนม) ในวัง พ่อท่านขรัวมีอาจ ทัดทานได้ จึงให้ไปตามราชประสงค์ของพระเจ้าศรีธรรมโคกราช

เมื่อพระเจ้าศรีธรรมโคกราช เสด็จกลับสู่เมืองพระเวียงแล้ว พระองค์จึงได้มีพระราชโองการให้พราหมณ์ปุโรหิตจัดขบวนหลวง ไปสู่ขอพระนางตามประเพณี

ในระหว่างที่พระนางอยู่ในวังทำให้พระสนมอื่นไม่พอใจเพราะพระนางมีความสวยงามยิ่งกว่าหญิงอื่นใดในวัง พระนางถูกกลั่นแกล้งตลอดเวลา ถูกกล่าวหาต่าง ๆ นานา แต่พระนางใช้ความอดทน ทำแต่ความดีตลอดเวลาได้ปรนนิบัติรับใช้พระเจ้าศรีธรรมโคกราช ด้วยความจงรักภักดี ได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และได้ทำคุณประโยชน์ให้บ้านเมืองมากมาย เป็นที่รักของไพร่ฟ้าโดยทั่วไป

พระเจ้าศรีธรรมโคกราชได้เห็นคุณความดีของพระนาง จึงได้สถาปนาเป็น แม่เจ้าอยู่หัวหรือพระนางเลือดขาวเป็นอัศรมเหสี ด้วยเหตุนี้จึงเรียกกันโดยทั่วไปว่า พระนางเลือดขาวแม่เจ้าอยู่หัว หรือแม่เจ้าอยู่หัวพระนางเลือดขาว หมายถึงผู้อยู่ในฐานะพระมเหสีเอกของพระเจ้าอยู่หัว แต่ปัจจุบันชาวบ้านนิยมเรียกว่า แม่เจ้าอยู่หัวพระนางเลือดขาว

ด้วยเหตุที่พระเจ้าศรีธรรมโคกราชได้สถาปนาพระนางเป็นอัศรมเหสีหรือแม่เจ้าอยู่หัวพระนางเลือดขาวด้วยคุณความดีของแม่เจ้าอยู่หัว ทำให้พระนางโดดเด่นกว่าสตรีอื่นใดภายในวัง ยิ่งสร้างความไม่พอใจให้สนมกรมวังฝ่ายอื่นเป็นอย่างยิ่ง พระนางถูกกลั่นแกล้งตลอดเวลา แต่พระนางเอาชนะได้ด้วยหลักธรรมของพระพุทธองค์

ในระหว่างที่พระนางทรงเป็นพระมเหสีของพระเจ้าศรีธรรมโคกราชนั้น พระนางได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยการสร้างและปฏิสังขรณ์วัดต่าง ๆ ไว้มากมาย ทั้งในเมืองนครศรีธรรมราช(เมืองตามพรลิงค์) และเมืองใกล้เคียง

วัดที่พระนางสร้างเป็นวัดแรกคือ วัดแม่เจ้าอยู่หัว ประมาณ พ.ศ. 1775 ขณะพระนางมีพระชนมายุ 30 พรรษา ซึ่งเป็นวัดบ้านเกิดของ พระนาง ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 1790 พระชนมายุ 45 พรรษา พระนางได้ปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระเจ้าศรีธรรมโคกราช โดยการเสด็จไปประเทศศรีลังกา เพื่อทรงรับพระพุทธรูปทองคำมาขึ้นนครศรีธรรมราช ปี พ.ศ. 1799 พระนางมีพระชนมายุ 55 พรรษา พระนางได้เสด็จไปยังเมืองสุโขทัย เพื่อจัดระเบียบสงฆ์ฝ่ายมราวาส ประทับอยู่ที่สุโขทัยนาน 5 ปีจึงเสด็จกลับ เมืองนครศรีธรรมราช

แต่การเป็นคนดีของแม่เจ้าอยู่หัว หากมีความราบรื่นไม่ จะถูกกลั่นแกล้งจากสนมกรมวังอื่นอยู่เป็นประจำ ซึ่งแม่เจ้าอยู่หัวทรงทราบในพระทัยดี แต่พระนางก็ยึดมั่นในคุณธรรมความดีมาตลอด และในการเข้าเฝ้าอย่างใกล้ชิดทุกครั้ง สิ่งหนึ่งที่พระนางขอต่อพระเจ้าศรีธรรมโคกราชคือ

หากพระนางเป็นอะไรไปหรือสิ้นพระชนม์ลงเมื่อใด ขอให้พระเจ้าศรีธรรมโคกราชนำพระศพกลับบ้านเกิดของพระนาง คือสำนักพ่อท่านขรัว และพระเจ้าศรีธรรมโคกราชทรงรับพระโอษฐ์กับพระนางว่า หากนางมีอันเป็นไป จะสร้างอนุสรณ์สถานให้แก่พระนางที่บ้านเกิดอย่างยิ่งใหญ่สมพระเกียรติ

ต่อมาข่าวความเดือดร้อนที่พระนางถูกกลั่นแกล้งทราบถึงพ่อท่านขรัว ท่านจึงเดินทางไปยังเมืองนครศรีธรรมราชเพื่อขอขบถบาตต่อพระเจ้าศรีธรรมโคกราช ที่หน้าวัง แต่เมื่อนางสนมกรมวังมาตักบาตร พ่อท่านขรัวไม่เปิดบาตรรับ สร้างความสงสัยให้แก่สนมกรมวังเป็นอย่างมาก รุ่งเช้าท่านไปขบถบาตอีกก็ไม่เปิดบาตรรับ

นางสนมกรมวังจึงกราบทูลต่อพระเจ้าศรีธรรมโคกราช พระองค์จึงเสด็จไปทรงบาตรด้วยพระองค์เอง พ่อท่านขรัวไม่รับขบถบาตอีกเหมือนเช่นเคย พระองค์จึงตรัสถามพ่อท่านขรัวว่าพระคุณเจ้าประสงค์สิ่งใดจงบอกความต้องการ พ่อท่านขรัวถวายพระพรว่า อาตมาขอขบถบาตรรับแม่เจ้าอยู่หัวกลับไปอยู่บ้านเดิม เพราะทราบว่าพระนางมีความเดือดร้อนถูกกลั่นแกล้งตลอด กอปรกับผู้คนแถบนั้นหวังพึ่งบุญบารมีของพระนาง หากพระองค์ไม่อนุญาตอาตมาก็ไม่ขัดข้อง จากนั้นพ่อท่านขรัวก็ถอยหลังไปสามก้าว และเปิดบาตร พระเจ้าศรีธรรมโคกราชก็ทรงบาตรพร้อมกับรับพระโอษฐ์ว่า ทรงอนุญาตแต่ขอเวลาจะต้องสร้างวังให้พระนางที่บ้านเกิดก่อน พระองค์จึงให้ช่างสร้างวังที่บ้านของพระนาง ณ ริมฝั่งแม่น้ำปากพนัง (บ้านในวัง หมู่ที่ 8 ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบัน) เพราะสะดวกในการเดินทางทางเรือ ขณะที่สร้างวังอยู่นั้น พระนางได้เสด็จไปมาระหว่างเมืองนครศรีธรรมราช กับวังที่สร้างใหม่อยู่เสมอ บางครั้งประทับวังชั่วคราวที่กำลังสร้าง โดยมีทหารคือ ตาขุนทวน (มีขนทวนขึ้นบน) และตาขุนวัง เป็นองครักษ์

ในการสร้างวังให้แม่เจ้าอยู่หัวที่บ้านเดิม เป็นไปด้วยความล่าช้าเพราะพระเจ้าศรีธรรมโคกราชได้ประวิงเวลาไม่ยอมให้พระนางกลับบ้านเดิม แต่ไม่ยอมขัดต่อความประสงค์ของพ่อท่านขรัว

วังใหม่ของพระนางสร้างด้วยไม้ทั้งหมด พระเจ้าศรีธรรมโคกราช ได้เสด็จมาดูความเรียบร้อยเสมอ และได้เสด็จไปนมัสการพระพุทธบาท พระองค์ได้นำขบวนเสด็จข้ามแม่น้ำปากพนังที่บ้านท่าข้ามช้าง ปัจจุบันอยู่ หมู่ที่ 9 ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช หลังจากข้ามแม่น้ำปากพนังเรียบร้อยแล้ว ได้นำช้างไปอาบน้ำ ณ หนองน้ำขนาดใหญ่ ปัจจุบันชาวบ้านเรียกบ้านหนองช้างเล่น อยู่ในพื้นที่ ตำบลการะเกด อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ขณะช้างกำลังเล่นน้ำอยู่นั้น ได้เกิดเหตุการณ์โกลาหลขึ้น เมื่อช้างพลายไธพรได้เกิดตกมันกะทันหัน สุดท้ายนายหอมควาญช้างจะควบคุมได้ ช้างพลายไธพรได้เตลิดเข้าป่า พระองค์สั่งให้ทหารติดตามอย่างกระชั้นชิด ตามรอยช้างที่หนีเข้าป่า ใช้เวลาตามพอสมควรก็ได้พบ ช้างไธพรล้ม(ตาย) บนเนินสูงภายในป่า พระองค์สั่งให้ทหารฝังศพช้างพลายไธพรในบริเวณดังกล่าวเลยเรียกบริเวณดังกล่าวว่า บ้านดอนช้างตายอยู่ในเขตตำบลท่าขนาน อำเภอเชียรใหญ่

ส่วนนายหอมควาญช้าง เสียใจมากที่ช้างคู่บารมีล้ม สำนึกในความผิดพร้อมรับอาญาและขอตาย คู่กับช้างไธพร แต่พระองค์ไม่ทรงลงโทษ นายหอมควาญช้างจึงขอเป็นผู้ทรงศีลบริเวณช้างล้ม พระองค์ไม่สามารถทัดทานได้ จึงยินยอมและได้สร้างวัดให้เป็นอนุสรณ์ต่อมาชาวบ้านเรียก "วัดพระหอม" เพื่อระลึกถึงนายหอมควาญช้างผู้ขอเป็นผู้ทรงศีล ณ ที่นั้น วัดพระหอม อยู่ในเขต ตำบลบ้านกลาง อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบัน

หลังจากนั้นพระองค์ได้เสด็จไปนมัสการพระพุทธบาทบนเทือกเขาพระบาท ตามพระราชประสงค์ จึงเสด็จกลับเมืองนครศรีธรรมราช (เมืองพระเวียง)

ขณะพระนางเสด็จไปปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระเจ้าศรีธรรมโคกราช ที่เมืองทะรัง (ตรัง) ระหว่างเดินทางพระนางได้ใช้กลดสำหรับประทับแรมปัจจุบันสถานที่แห่งนี้เรียกว่า "บ้านควนกลด" ต่อมาพระนางได้เดินทางต่อและสิ้นพระชนม์ลง ซึ่งตรงกับ ปี พ.ศ. 1814 พระนางมีพระชนมายุ 70 พรรษา สถานที่พระนางสิ้นพระชนม์และตั้งพระศพเรียกว่า "บ้านควนศพ" อยู่ในเขตอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบัน ทำให้พระเจ้าศรีธรรมโคกราชเสียพระทัยมาก

จากนั้นได้อัญเชิญพระศพกลับสู่เมืองนครศรีธรรมราช (เมืองพระเวียง) ตั้งพระศพบำเพ็ญกุศลอยู่ระยะหนึ่ง ณ วัดท่าวโคตร อันเป็นวัดที่ใกล้ชิดวังของพระนาง

ด้วยเหตุที่พระองค์ได้รับพระโอรสกับพระนางไว้ก่อนสิ้นพระชนม์ จึงโปรดให้จัดขบวนพระศพ ไปยังบ้านเกิดของพระนาง โดยทางน้ำเพื่อสะดวกในการเคลื่อนย้าย ตามเส้นทางคลองท่าเรือ ไปออกทะเลปากนคร

จากนั้น โปรดให้นำโกศพระศพขึ้นฝั่ง เพื่อจัดขบวนเรือเสด็จใหม่ให้สมพระเกียรติและเหมาะสมกับเส้นทาง พื้นที่ดังกล่าวเลยเรียกว่าบ้านหน้าโกศ อยู่ในเขตอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบัน

โดยการเตรียมเรือนาคราชขึ้น สองลำ เพื่อขนานเรือพระศพ มีเรือชื่อแม่นางหงส์เป็นเรือลากแม่นางลาย เป็นเรือตามขบวน สถานที่สร้างเรือนาคราชสำหรับขนานเรือพระศพ เรียกว่า "บ้านขนานนาค" ปัจจุบัน อยู่ในอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ขบวนพระศพผ่านบ้านปากแพรก ได้ไม่นานนักขบวนเรือพระศพเกิดมหัศจรรย์ไม่ยอมเคลื่อน มีผู้รู้ได้แก้อาเภเรือขบวนจึงเคลื่อนต่อไปได้ สถานที่แห่งนี้เรียกว่าบ้านลำเกาเคื่อง อยู่ในเขตอำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบัน ขบวนเสด็จผ่านแม่น้ำปากพนังมาเรื่อย ๆ จนถึงสถานที่แห่งหนึ่ง ขบวนพระศพไม่สามารถเคลื่อนขบวนทางน้ำได้ จะต้องนำขบวนพระศพขึ้นทางบก จึงได้ให้ทหารนำพระศพขึ้นฝั่งอีกครั้ง และพระองค์จึงให้ไพร่พลตั้งค่ายพักแรมบริเวณฝั่งตรงข้ามของลำคลอง ที่ตั้งพระศพ ปัจจุบันเรียกบ้านท่าศฟ ฝั่งตรงข้ามให้ทหารตั้งค่าย หุงข้าวด้วยกระทะ ใบใหญ่ เพราะไพร่พลมาก ชาวบ้านเรียกบ้านกระทะใหญ่ หรือบ้านท่าใหญ่ (ภาษาใต้กระทะเรียกว่า ท่า) และได้แยกพื้นที่ทุ่งแก่งที่สระใหญ่อีกจุดหนึ่งเรียกสระเกาะแก่ง ปัจจุบันอยู่ในอำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ในขณะที่พักแรมพระศพของแม่เจ้าอยู่หัว ได้มีชาวบ้านนำเครื่องประโคมมาบรรเลงพระศพอย่างสมพระเกียรติ ชาวบ้านจึงเรียกชุมชนดังกล่าวว่า "บ้านบรรเลง" ต่อมาได้เพี้ยนเป็น "บ้านบางเหลง" อยู่ในตำบลท้องลำเจียก อำเภอเชียรใหญ่ ปัจจุบัน พระเจ้าศรีธรรมโคกราชทรงพอพระทัยยิ่งนัก จึงขอรับวงบรรเลงพระศพ ไปยังสำนักพ่อท่านขรัวในการจัดงานบำเพ็ญกุศลพระศพอันยิ่งใหญ่อีกครั้ง

รุ่งเช้าจึงจัดขบวนพระศพเดินทางต่อทางบก โดยจัดเกวียน 47 เล่มเกวียน โดยมีพ่อท่านขรัวนำทาง ขบวนพระศพ เส้นทางที่ผ่านเรียกว่า "ทางขรัว" หรือ "ย่นตาขรัว" ผ่านคลองขวาง หาดทรายแก้ว ถึงสำนักพ่อท่านขรัว รวมการเดินทางขบวนพระศพทั้งสิ้น 15 วัน

เมื่อขบวนพระศพแม่เจ้าอยู่หัวหรือพระนางเลียดชาวถึงสำนักพ่อท่านขรัว พระเจ้าศรีธรรมโคกราชจึงสั่งให้ไพร่พล จัดเตรียมสถานที่จัดงานบำเพ็ญกุศลพระศพแม่เจ้าอยู่หัวอันยิ่งใหญ่ ทหารจำเป็นจะต้องขุดบ่อน้ำ เพื่อใช้ในงาน ในการขุดบ่อน้ำเป็นไปด้วยความลำบากเพราะเป็นหาดทรายกลบฝังไม่สามารถใช้น้ำได้ พระเจ้าศรีธรรมโคกราชทรงปรึกษาพ่อท่านขรัว ในที่สุดโปรดให้ใช้ล้อเกวียนขนวนเสด็จซึ่งกลมกว้างและวงใหญ่ โดยถอดตุ้มล้อออก ข้อนทับกันหลายชั้นในบ่อที่ขุดสามารถกันทรายได้ดีและใช้น้ำได้ ต่อมาจึงเรียกบ่อดังกล่าว "บ่อล้อ" หมายถึงบ่อทำด้วยล้อนั่นเอง ปัจจุบันอยู่บริเวณวัดบ่อล้อ ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

สถานที่ตั้งพระศพแม่เจ้าอยู่หัว(พระนางเลียดชาว) และถวายพระเพลิง คือที่สำนักพ่อท่านขรัว (วัดกุฎี (ร้าง) ในโรงเรียนวัดบ่อล้อ ปัจจุบัน) ซึ่งเยื้องกับวัดบ่อล้อประมาณ 100 เมตร เดิมเป็นพื้นที่เดียวกัน ต่อมาถนนตัดผ่านและราษฎรบุกรุกจนเหลือเนื้อที่ไม่ติดต่อกัน

พ่อท่านขวัญได้แนะนำให้พระเจ้าศรีธรรมโศกราช นำเอาพระอัฐิและพระอังคาร ไปประดิษฐานไว้ ณ วัดแม่เจ้าอยู่หัว ริมคลองผิงบ้านเก่า เป็นวัดที่พระนางสร้างเป็นวัดแรก พระองค์ทรงโปรดให้นำพระอัฐิ และพระอังคารไปบรรจุไว้ในมณฑป ซึ่งสูง 12 วา มีเจดีย์บริวารโดยรอบ และทรงสร้างพระพุทธรูปทองคำ เงิน นาค สัมฤทธิ์ หลายขนาด เพื่อให้สมพระเกียรติ ของพระนางที่ทรงมีคุณความดีอันประเสริฐ และเป็น พุทธบูชาของพุทธศาสนิกชนสืบไป

1.2 พระกรณียกิจ

แม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือนขาว) เป็นป่อเกิดของศิลปวัฒนธรรมสำคัญของชาติไทย เป็นหลักชัย ของชาวพุทธ เป็นศูนย์รวม ศรัทธา ศาสนา และความเชื่อ เพื่อให้บังเกิดความร่วมมือเป็นสุข มีความ เจริญรุ่งเรือง เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนชาวไทย.

พระราชกรณียกิจ หรือผลงานของแม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือนขาว) ที่สำคัญ คือ

- นำเสด็จพระพุทธสิหิงค์ พระบรมสารีริกธาตุ จากประเทศศรีลังกา
- สมโภชพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช ฐานะพระอรหันต์ฉาวาส
- อรหันต์ฝ่ายฉาวาส แห่ง 12 หัวเมืองนักขัต
- เสด็จไปสุโขทัยในนามกษัตริย์นครศรีธรรมราชวางแผนนโยบายด้านศาสนา ฝ่ายฉาวาส
- พุทธศาสนานิกายเถรวาทอย่างลังกาวงศ์ (ถือว่าพระพุทธเจ้า ปรีนิพพานแล้ว คือจุดสิ้นสุด)
- สร้างวัดแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ และก่อสร้างบูรณปฏิสังขรณ์ พระพุทธศาสนา ตามหัวเมืองต่าง ๆ
- ปกครองเมืองนครศรีธรรมราช ช่วงศึกลังกา
- พระนางเลือนขาวปฏิบัติเคร่งครัดในระเบียบวินัย จนเป็นที่เลื่อมใสศรัทธา และเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนชาวไทยอย่างยิ่ง

1.3 บุคคลที่เกี่ยวข้องกับประวัติแม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือนขาว)

- 1.3.1 พระเจ้าศรีธรรมโศกราชที่ 5 (จันทรภาณุ)
- 1.3.2 ทวดไปชี
- 1.3.3 พ่อท่านขวัญ
- 1.3.4 คาขุนทวน
- 1.3.5 คาขุนวัง
- 1.3.6 นายหอม
- 1.3.7 เจ้าเมืองทะรัง (ตรัง)

1.4 ประวัติสถานที่และโบราณวัตถุที่เกี่ยวข้อง

แม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือดขาว) ปฏิสังขรณ์และสร้างวัด ตามสถานที่ต่าง ๆ มากมายเช่น

อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช

- สร้างเจดีย์วัดท้าวโคตร (เจดีย์พระนางสร้าง
- วัดเสมาเมือง
- วัดเสมาชัย
- วัดนางพญา
- วัดประตูลาว
- วัดสารีบุตร (หลังจวนผู้ว่าราชการจังหวัด)
- วัดนิมมาระคิ (ตรงข้ามโรงเรียนวัดพระมหาธาตุ)
- วัดเจดีย์เอน
- วัดกำแพงถม
- วัดกำแพงโคก
- วัดกำแพงเขา
- วัดนาคู
- วัดมะม่วงขาว
- วัดมะม่วงเขียว
- วัดหญ้าฉนวน
- วัดลานสระกา (วัดสระกา) ร้าง

อำเภอเชียรใหญ่

- วัดกุฎิ (วัดบ่อลือ)
- วัดแม่เจ้าอยู่หัว
- วัดบางลิง (ร้าง)
- วัดเขาแก้ววิเชียร
- วัดกลาง (ร้าง)
- วัดพระพุทธรบาท
- วัดลานสกา (ร้าง)
- วัดบ้านน้ำบ่อ
- วัดแหลม (ร้าง)

- วัดสวนหลวง (ร้าง)
- วัดนางทองจันทร์ (ร้าง)
- วัดทอนคู (ร้าง)

อำเภอชะอวด

- วัดเขาลำปะ
- วัดเขาพระทอง
- วัดวังฝ้อง

อำเภอฉวาง

- วัดแม่นางเลือดขาว
- วัดถ้ำหมื่นชม
- วัดโคกกรวด
- วัดควนสูง

อำเภอหัวไทร

- วัดศพ (ร้าง)

อำเภอขนอม

- วัดวังหลวง

อำเภอลิขิต

- วัดนาขนอม
- วัดจอมทอง

อำเภอท่าศาลา

- วัดโมกลาน
- วัดบ้านยิง
- วัดพระเคียง
- วัดนางตรา หรือวัดพนักตรา (พระนางตรา)

อำเภอร่อนพิบูลย์

- วัดหน้ากาม
- วัดเขาพนมเชือก
- วัดเขาถ้ำ
- วัดถ้ำเขาแดง

อำเภอทุ่งสง

- วัดถ้ำที่วัง
- วัดถ้ำคลองค
- วัดสระโนราห์
- วัดถ้ำพรรณรา
- วัดถ้ำหมื่นนิยม

อำเภอพรหมคีรี

- วัดวันชัย
- วัดเขาขุนพนม

จังหวัดพัทลุง

- วัดเขียนบางแก้ว
- วัดสะทัง
- วัดสทิงพระ
- วัดนางทอง
- วัดหาดแก้ว
- วัดป่าขอม
- วัดควนมะพร้าว
- วัดเจ้าแม่

จังหวัดสงขลา

- วัดสนามชัย
- วัดเจดีย์งาม
- วัดถรการาม (ร้าง)
- วัดสทิงพระ
- วัดท่าคูระ

จังหวัดตรัง

- วัดพระนอน
- วัดพระงาม
- วัดพระติหังค์
- วัดเขาทอง (วัดภูเขาทอง)
- วัดกรวยซึก

- วัดพระบรมมหาราชวัง
- วัดถ้ำพระพุทธรูป

จังหวัดสตูล

- วัดคูหาสูง (วัดคูหาสวรรค์)

จังหวัดภูเก็ต

- วัดพระนางสร้าง

จังหวัดชุมพร

- วัดพระนางสร้าง (วัดนางสร้าง)

1.5 หน้าที่ทางสังคมของตำนานพระนางเลียดนางแม่เจ้าอยู่หัว

(เรื่องที่เชื่อถือต่อกันมา ตั้งแต่เริ่มต้นประวัติพระนางเลียดนางแม่เจ้าอยู่หัว ประมาณ พ.ศ. 1745 จนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลา 745 ปี นับเป็นเวลาที่ยาวนาน แต่เมื่อมีการเล่าสืบต่อกันมาโดยไม่ขาดตอนแสดงว่า ตำนานนางเลียดนางแม่เจ้าอยู่หัวมีหน้าที่ทางสังคม คือหน้าที่ที่ทำให้คนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ตามธรรมชาติ ดูได้จาก

1. สร้างความศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน

ความดีความงามของแม่เจ้าอยู่หัว ผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง มีประวัติส่วนตัวที่บริสุทธิ์ จึงส่งผลให้เลียดของพระนางมีสีขาว อันผดจากคนธรรมดาสามัญเลียดสีขาวคือความบริสุทธิ์ เพราะศรัทธามุ่งมั่นต่อพระพุทธศาสนาตั้งแล้ว เมื่อเล่าประวัติของนางสืบต่อมา จึงทำให้คนศรัทธาในพระพุทธศาสนาไปด้วย โดยยึดประวัติของนางเป็นส่วนสร้างศรัทธาส่วนหนึ่งด้วย

การสร้างวัดของนางเลียดนางแม่เจ้าอยู่หัว ในความเชื่อ คตินิยมของชาวไทยที่มีต่อการทำบุญคือ “ต้องสร้างวัด สร้างศาลา วิหาร สร้างสะพาน ขุดสระ” จะนับว่าเป็นการทำบุญอย่างยิ่งใหญ่ เพราะสิ่งเหล่านี้คือสาธารณสถาน มีให้คนได้ทำบุญ ได้พักผ่อน ได้รับความสะดวก ผ่อนคลายความยากลำบาก แต่ผู้ที่จะกระทำได้อาจต้องมีบุญบารมีสูง มีกำลังใจ กำลังกาย กำลังทรัพย์สินบริวาร นางเลียดนางแม่เจ้าอยู่หัวเป็นผู้สร้างวัดไว้เป็นจำนวนมาก นางจึงเป็นตัวอย่าง เป็นผู้นำเพื่อให้คนรุ่นหลังได้กระทำตาม

ด้วยหน้าที่ทางสังคมในข้อนี้ จึงจะเห็นว่าในสมัยก่อนมีการสร้างวัดไว้เป็นจำนวนมาก แม้จะมีพื้นที่ใกล้เคียงกัน ต่อมาวัดเหล่านี้เป็นวัดร้าง หรือรวมพื้นที่กับวัดอื่น ยกตัวอย่างเช่นวัดโบราณ (ร้าง) ในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช เป็นต้น

เรื่องเล่าส่วนตัวที่แสดงให้เห็นว่าผู้คนศรัทธาต่อนางเลื้อยขาวแม่เจ้าอยู่หัว เช่น การแสดงความเคารพเมื่อเดินทางผ่านวัด โดยวิธีการใดวิธีหนึ่ง. คนมาทำบุญ

2. สร้างและสืบทอดบรรทัดฐานทางสังคม (แนวปฏิบัติทางสังคม)

2.1. สร้างวิถีชีวิตแบบอย่างการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เอาธุระซึ่งกันและกัน

เห็นได้จากเรื่องเล่ากันมาว่า ที่วัดแม่เจ้าอยู่หัว มีถ้าเก็บสมบัติ ของใช้ เช่น แก้วแหวน เงินทอง เครื่องประดับการ ถ้วยชาม เป็นต้น เมื่อชาวบ้านมีงาน ก็มาเอ่ยอธิษฐานขอยืมไปใช้ เมื่อเสร็จธุระแล้วจะนำมาคืน

2.2. การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของชุมชนที่ตั้งไว้และปฏิบัติตามกันมา

เช่น ถ้ายืมของแล้วต้องมีการคืน ถ้าไม่คืนให้ก็จะไม่มีการให้ยืมอีกต่อไป เรื่องเล่าต่อมาว่า ในระยะหลังเมื่อผู้คนยืมของจากถ้าเก็บสมบัติไปใช้แล้ว ไม่นำมาคืน ถ้านี้ก็ปิดสนิท และไม่มีการยืมของกันอีกต่อไป

2.3. การสร้างกำลังใจและความหวัง เมื่อเกิดวิกฤติชีวิต

ซึ่งทุกคนจะต้องมีมากน้อยก็แล้วแต่ ก็จะต้องแก้ด้วยกำลังใจและความหวัง คนเมื่อมีปัญหาที่เจอกับวิกฤติชีวิตไปปรึกษาพระนางเลื้อยขาวแม่เจ้าอยู่หัว ในโลกอีกระดับหนึ่ง ดังนั้น ผู้คนจึงมาบนบานต่อพระนางเลื้อยขาว จะค่อน้ำรูปปั้น หรือเอ่ยชื่ออธิษฐาน (ภาค-กรณีอยู่ไกล จากวัด จากรูปปั้น) เช่นขอให้หายป่วย หายของที่หายให้พบ ไม่ต้องถูกเกณฑ์ทหารให้สอบไล่ สอบเข้าได้ เป็นต้น

เมื่อผู้คนบนบานต่อพระนางเลื้อยขาวแล้ว ได้รับความรู้สึกทางบวก เหมือนว่า พระนางเลื้อยขาว แม่เจ้าอยู่หัวแก้ปัญหา ได้ตามที่บนบานไว้แล้ว (เรียกว่า บนรับ) ก็จะมาแก้บน ด้วยการ

- จาคะประทัด	- รำโนราห์ถวาย
- ปิดทอง	- บวชถวาย
- ถวายพวงมาลัย	- การให้คำสัตย์ปฏิญาณ
- ถวายไก่ปากทอง	- ตามที่ผู้บนได้บนบานไว้

ซึ่งปัจจุบัน ยังมีผู้คนมาแก้บน แสดงว่าพระนางเลื้อยขาวแม่เจ้าอยู่หัวยัง บนรับอยู่ พระนางเลื้อยขาวแม่เจ้าอยู่หัว จึงได้สร้างแนวปฏิบัติทางสังคมข้อนี้

ชุมชนใดไม่มีทางออกของผู้คนเมื่อประสบวิกฤติชีวิต ไม่มีที่สร้างกำลังใจ ไม่มีที่สร้างความหวังจะลำบาก...

2.4. เป็นสิ่งร้อยรัดและสร้างความเป็นตัวตนให้แก่ชุมชน

พระนางเลียดชาวแม่เจ้าอยู่หัว เป็นผู้ที่สร้างคุณความดีให้แก่บ้านเมือง ท้องถิ่น ชุมชนมาเป็นเวลาช้านานแล้วนั้น ชื่อของนางก็ยังคงอยู่ในประวัติที่เล่าสืบต่อกันมา ปรากฏในชื่อวัดแม่เจ้าอยู่หัวที่นางสร้างไว้ ได้รับการยกย่องกล่าวถึงด้วยความภาคภูมิใจในบรรพชน ความเป็นตัวคนนี้ได้รับการขยายได้รับการแสดงออกให้เป็นที่รับรู้ในวงที่กว้างขึ้น เช่น ชื่อแม่เจ้าอยู่หัว ได้เป็นชื่อของตำบลใหม่ ที่แยกออกมาจากตำบลสวนหลวง อำเภอเข็รใหญ่ เมื่อปี พ.ศ. 2522

ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 (กรมโยธาธิการ) ได้จัดสร้างสะพานข้ามแม่น้ำปากพนัง ณ บ้านท้ายทะเล หมู่ที่ 5 ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเข็รใหญ่ เมื่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงให้ชื่อว่า “สะพานแม่เจ้าอยู่หัว” ชื่อของพระนางเลียดชาวจึงได้มีส่วนในการสร้างความร้อยรัดสัมพันธ์กันของลูกหลานสองฝั่งแม่น้ำปากพนัง เพื่อการไปมาหาสู่กันสะดวกยิ่งขึ้น (มีสะพานข้ามแม่น้ำปากพนังในเขต อำเภอเข็รใหญ่ จำนวน 3 สะพาน ตามลำดับการก่อสร้างคือ

1. สะพานบ้านกระเเคด ณ บ้านกระเเคด อำเภอเข็รใหญ่ คือสะพานในทางหลวงสายนคร-สงขลา สร้าง พ.ศ. 2509
2. สะพานบ้านอ่าวค่าย ณ บ้านอ่าวค่าย เหนือเขตเทศบาลตำบลเข็รใหญ่ อำเภอเข็รใหญ่ สร้าง พ.ศ. 2539
3. สะพานแม่เจ้าอยู่หัว ณ บ้านเนินธัมมัง ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเข็รใหญ่ สร้าง พ.ศ. 2544

ตอนที่ 2 บทเรียนเกี่ยวกับการพัฒนา

2.1 ได้องค์ความรู้ที่เป็นรากฐานความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่ชัดเจนขึ้น

ดังได้กล่าวแล้วในตอนที่ 1

2.2 ได้แบบแผนการทำงานร่วมกัน กล่าวคือ

- มีผู้นำ
- มีอุดมการณ์ร่วมกัน มุ่งหวังที่จะให้เยาวชนได้สืบทอด และศึกษาค้นคว้า
- ใช้เวทีการพูดคุยเป็นที่สร้างประเด็นความคิด แนวทางมาตรการดำเนินงานแก้ปัญหาต่าง ๆ
- มีการประเมินผลงานเป็นระยะ โดยการพูดคุยของคณะทำงาน และการรับฟังข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ทำให้มีการปรับแผนการทำงานให้ดีขึ้นตลอดเวลา ดังนี้

รับฟังความคิดเห็นจากเวทีประชาคม แต่ละครั้งหลังจากไปศึกษาค้นคว้าข้อมูลในพื้นที่ต่าง ๆ

- กลุ่มคน หรือคณะทำงานวิจัยคณะนี้ ประกอบด้วยคนหลายรุ่น หลายอาชีพ คือมีผู้อาวุโส ในชุมชน พระสงฆ์ ตัวแทนข้าราชการ ตัวแทนองค์กรท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ ท้องถิ่นทำให้กลุ่มดำเนินงานไปด้วยความเคารพผู้อื่น มั่นใจ มีความคิดหลากหลาย มีพลังที่สามารถมองเห็นปัญหา ต่าง ๆ อย่างรอบด้าน และหาแนวทางแก้ปัญหาได้

ตอนที่ 3 จิตสำนึกทางสังคม

จากวันที่ 1 มีนาคม 2544 จนถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2545 เป็นเวลา 1 ปี - เดือน ที่คณะทำงานได้ทำการศึกษาวิจัยตามกำหนดเวลาโครงการ เกิดผลคือ

- 3.1 จิตสำนึกเพื่อชุมชน โดยคณะทำงานทุกคนต่างตั้งใจทำงานบนพื้นฐานที่อยากเห็นชุมชนมีเอกลักษณ์ของตัวเอง อยากให้ลูกหลานเยาวชนมีแนวประพฤติที่ดี โดยมีประวัติของพระนางเลือดขาวแม่เจ้าอยู่หัว เป็นสิ่งชักนำกล่อมเกลาลูกหลาน โดยที่คณะทำงานต่างไม่หวังผลตอบแทน เห็นได้จากไม่มีใครขอลองตัวจากคณะทำงาน มีแต่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ
- 3.2 ชาวบ้านเกิดความภูมิใจในท้องถิ่น มั่นใจที่จะใช้ชีวิตในท้องถิ่นมากขึ้น เพราะได้รู้ถึงคุณค่าของท้องถิ่นที่มีบรรพชนผู้ได้สร้างคุณงามความดี และวิถีชีวิตที่น่าภาคภูมิใจ จนมาถึงลูกหลานในปัจจุบันได้เห็นถึงความทุ่มเทเสียสละ เอาใจจริงเอาใจของคณะทำงาน และได้รับรู้ถึงความก้าวหน้าของโครงการอยู่เสมอ ๆ จึงยังมีความรักท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น
- 3.3 ระหว่างที่มีการศึกษาประวัติพระนางเลือดขาวแม่เจ้าอยู่หัว ปรากฏว่าได้รับความสนใจจากทางราชการและชุมชน สภาพการณ์ดังกล่าวยิ่งทำให้คณะวิจัยและชาวบ้านตำบลแม่เจ้าอยู่หัวมีกำลังใจ ในการที่จะปฏิบัติงานศึกษาค้นคว้าวิจัยต่อไป
- 3.4 ปัจจุบันเกิดแรงผลักดันจากชุมชนที่จะให้มีการดำเนินการพัฒนาชุมชน โดยใช้ความศรัทธาของแม่เจ้าอยู่หัว เป็นแนวทาง เช่น การทอดผ้าป่าเพื่อหาทุนสร้างศูนย์การเรียนรู้ และการจัดงานประเพณีของชุมชน ณ วัดแม่เจ้าอยู่หัว โดยหวังว่าศูนย์กลางดังกล่าวจะเป็นที่พบปะพูดคุยกันของชาวบ้านทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการในการทอดผ้าป่าครั้งนี้ (13 เมษายน 2545) พบว่าชาวบ้านได้เข้ามาขอผ้าป่าอย่างต่อเนื่องโดยไม่ต้องโฆษณาชวนเชื่อแต่อย่างใด

ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อจะสร้างสถานที่ประดิษฐานรูปเคารพของนางเลือดขาวแม่เจ้าอยู่หัวเพิ่มขึ้น นอกบริเวณวัดแม่เจ้าอยู่หัว ก็ได้รับการสนองตอบด้วยดี มีผู้มีจิตศรัทธามอบที่ดินจำนวนหนึ่งให้ ณ บริเวณติดกับทางหลวงสายนครศรีฯ - สงขลา ทางเข้าวัดแม่เจ้าอยู่หัว และได้จัดงานรำลึกแม่เจ้าอยู่หัว เพื่อหารายได้ดำเนินการก่อสร้างดังกล่าว

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มีความสนใจที่จะจัดตั้งวิทยาเขต ณ ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว เพื่อความสะดวกแพร่หลายการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย โดยจะใช้ชื่อว่า มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ วิทยาเขตแม่เจ้าอยู่หัว

- 3.5 นับตั้งแต่มีการวิจัยเรื่องประวัติพระนางเลียดชาวแม่เจ้าอยู่หัว ปรากฏว่าองค์กรต่าง ๆ ทั้งองค์กรชุมชน และหน่วยงานราชการ นำกรณีศึกษาพระนางเลียดชาวแม่เจ้าอยู่หัวไปใช้ในการสร้างความสำนึกให้แก่ส่วนรวม เช่น มีการทำบัตร ส.ค.ส. ปฏิทิน เหรียญที่ระลึก รูปเหมือน เทปเพลงประวัติ คุณณรงค์ นุ่นทอง สว. พิมพ์ประวัติ 2,000 เล่มมอบในวันทอดผ้าป่า ในวันที่ 13 เมษายน 2545

3.6 ความเชื่อถือ ความศรัทธา ในบารมีของแม่เจ้าอยู่หัว (นางเลียดขาว)

แม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลียดขาว) เป็นผู้ที่มิบารมีสูง เปี่ยมไปด้วยคุณธรรม จริยธรรม และมโนธรรม ทุกประการ มีเมตตาจิตที่มั่นคงอย่างสม่ำเสมอ ต่อประชาชนทั่วไป ตั้งแต่สมัยพระนางยังมีชีวิตอยู่ ได้ช่วยเหลือเกื้อกูล ขจัดปัดเป่าความทุกข์ยากของชาวบ้าน ทุกเขตแขวงที่พระนางอาศัยอยู่ หรือเดินทางผ่านไป ทำให้ประชาชนได้รับความร่มเย็นมาโดยตลอด และเกิดความเชื่อถือ ความศรัทธาต่อบารมีของพระนาง แม้พระนางจะสิ้นชีวิตแล้วก็ยังมีประชาชนส่วนใหญ่ทั้งใกล้ไกล ยังเคารพศรัทธา มีความเชื่อมั่นในบารมีอันสูงส่งนี้ ได้มีการบนบานศาลกล่าวในยามเดือนร้อน ที่ได้รับจากทุกข์ภัยต่าง ๆ อาทิ เกิดเจ็บไข้ได้ป่วย เกิดของสูญหาย ผู้ที่ไม่มีลูกขอให้มีลูกหรือเกิดปัญหาที่แก้ไม่ตก ก็จะบนบานขอให้แม่เจ้าอยู่หัวช่วยขจัดปัดเป่าให้ ส่วนใหญ่จะประสบผลสำเร็จ คือหายป่วย หรือได้ของคืน หรือแก้ปัญหาคความทุกข์ยากนั้นลงได้ แล้วทำการแก้บนตามสัญญาที่บนไว้ทุกครั้ง

จากการบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ในเรื่องอุกนิหาร หรือปาฏิหาริย์จากบารมีของพระนาง ที่ประชาชนบนบานในเรื่องต่าง ๆ และประสบผลสำเร็จมาแล้ว คือ

เรื่องความเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ (สมัยนั้นยังไม่มีโรงพยาบาล หรือสถานอนามัยอย่างปัจจุบันนี้) ต้องไปอาศัยหมอบ้าน ยาสมุนไพร หรือหมอผี ตามความเชื่อของแต่ละคน ถ้ายังไม่หายก็จะบนบานต่อแม่เจ้าอยู่หัว อาศัยบารมีเป็นที่พึ่ง ให้ช่วยขจัดปัดเป่าโรคภัย อาการเจ็บไข้ได้ป่วยหายไป โดยตั้งจิตระลึกถึง กล่าวคำอ้อนวอนยึดเอาบารมีเป็นที่ตั้ง สักการะบูชาด้วยดอกไม้ ธูป เทียน เมื่อหายแล้วจะแก้บนตามสัญญาในลักษณะต่าง ๆ

เรื่องข้าวของเงินทอง หรือทรัพย์สินสมบัติต่าง ๆ เกิดสูญหาย จะเป็นด้วยถูกขโมย หลงลืม หรือตกหล่นอย่างหนึ่งอย่างใดก็ตาม เจ้าของก็จะบนบานให้หาของนั้นพบ หรือได้สิ่งของนั้นคืนมา จะโดยวิธีใดก็แล้วแต่ จะแก้บนตามสัญญา

เรื่องการศึกษาเล่าเรียน การเข้ารับราชการ การสอบแข่งขัน การประกอบอาชีพต่าง ๆ จะบนบานขอให้แม่เจ้าอยู่หัวช่วยให้เรียนจบ สมัยครงานได้ สอบเข้ารับราชการได้ หรือประกอบอาชีพประสบผลสำเร็จตามความหวัง ตั้งใจ ก็จะแก้บนตามสัญญา

ครอบครัวใดที่มีบุตรชายเข้าเกณฑ์ทหาร ส่วนใหญ่พ่อแม่จะเป็นห่วงลูก กลัวลูกจะลำบากหากไปเข้าฝึกทหารไม่อยากให้ลูกติดเกณฑ์ บางคนต้องการให้ลูกทำงานบ้าน ทำไร่ ไถนา พ่อแม่ก็จะบนบานขอให้ลูกไม่ต้องติดทหาร บางครอบครัวที่ผู้ชายได้ภรรยาตั้งแต่วัยหนุ่มยังไม่ถึงเกณฑ์ทหาร เมื่ออยู่กินกันมาสักปีสองปีอายุถึงเข้าเกณฑ์ จะมีบุตรหรือไม่ก็ถาม ภรรยา พ่อตาแม่ยาย ก็จะบนบานไม่ให้สามี บุตรเขยต้องไปติดทหาร เพราะสงสารลูก หลานจะอยู่ห่างไกลพ่อ ขาดความอบอุ่น สารพัดอย่าง ถ้าไม่ติดเกณฑ์ทหารก็จะแก้บนตามสัญญา

จากการบนบานต่าง ๆ ที่กล่าวมา อาจมองว่าเป็นเรื่องเหลือเชื่อที่เป็นไปไม่ได้ เป็นความฝันลม ๆ แล้ง ๆ ขัดกับคติปัจจุบันที่ว่า “คนนั้นแหละเป็นที่พึ่งแห่งตน” หรือ “ให้ช่วยตัวเองก่อนแล้วผู้อื่นจะช่วยท่าน” แต่ถ้ามองลึก ๆ แล้วจะเห็นว่า พระนางเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนโดยตลอดมา และมีผู้ยืนยันว่าเป็นความจริงที่ประสบกับตัวเอง และได้รับผลสำเร็จมาแล้ว จากบารมีกนิหารของแม่เจ้าอยู่หัว จึงได้ยึดเป็นสรณะอันเหนียวแน่น ความเชื่อถือ ความศรัทธาเหล่านี้ได้แพร่ขยายจากกลุ่มชนน้อย ๆ ไปสู่กลุ่มชนใหญ่ ถึงดินอื่น ภาคอื่นไปเรื่อย ๆ

ลักษณะการแก้บนตามสัญญา มีหลายอย่างเช่น

1. ปิดทองที่รูปของแม่เจ้าอยู่หัว จะเป็นรูปภาพ หรือรูปปั้นก็ตาม
2. นำเงินบูชาใส่กรูข้างที่ประทับแม่เจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยดอกไม้ รูป เทียนบูชาด้วย
3. บวชถวาย 5 วัน 7 วัน 15 วัน ฯ
4. รำแก้บน
5. ให้สัตย์ปฏิญาณ จะประกอบแต่กรรมดีตลอดชีพ

อนึ่ง วัดแม่เจ้าอยู่หัว ที่ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 3 ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเข็ญใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช อาณาเขตทางทิศใต้ ตั้งอยู่ติดลำคลอง คือคลองหม่อง (คลองหม่อง) เป็นลำคลองที่ลึกและยาวผ่านอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ไปจนถึงอำเภอร่อนพิบูลย์ สมัยก่อนมีเรือยนต์และเรือหางยาว รับผู้คนโดยสาร และแม่ค้า แล่นผ่านวัดเป็นประจำ มีที่จอดเรือที่ศาลาท่าน้ำหน้าวัด คนขับเรือทุกคนถือเป็นประเพณีว่า เมื่อขับเรือผ่านหน้าวัดจะชลเครื่องเรือ เพื่อสักการะต่อแม่เจ้าอยู่หัว และเพื่อขอพรให้ปลอดภัย ให้ทำมาค้าขึ้น (แม่ค้า) พวกที่แล่นผ่านไปไม่ชลเครื่อง ไม่เคารพสักการะแม่เจ้าอยู่หัว มักจะเกิดเหตุร้ายต่าง ๆ เช่น เรือล่ม ลิงของเสียหาย บางครั้งถึงแก่ชีวิตก็มี

ตอนที่ 4 กลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง

2. คณะผู้วิจัย

มีคณะวิจัย 12 คนคือ

1. นายชลอ เอี่ยมสุทธิ
2. นายไฉ ชุมเทพ
3. นางสาวเงินยวง บรรจงเมือง
4. นายจำเริญ ทองเกลี้ยง
5. นายตรีภพ สุวรรณ
6. นายชัยวุฒิ แก้วเนิน
7. นางฉวีวรรณ สุวรรณวิหค

8. นางสาวชล	ปานแก้ว
9. พระมหาบุญญัตติ	ธมมสาโร
10. นายเฉลิมชัย	สุวรรณวิหค
11. นายธวัช	ทวีชนม์
12. นายสมพงศ์	จงไกรจักร

3. คณะที่ปรึกษา

มี 26 คน คือ

1. พระครูสังฆรักษ์วิโรจน์	นันทิสาโร
2. คุณณรงค์	นุ่นทอง
3. ดร.อภิชาติ	การิกาญจน์
4. รศ.ดร.สืบพงศ์	ธรรมชาติ
5. ดร.เลิศชาย	ศิริชัย
6. ดร.ณรงค์	บุญสววยขวัญ
7. คุณธวัชชัย	แสงประทุม
8. คุณพงษ์เทพ	จิรสุขประเสริฐ
9. คุณถาวร	คงแก้ว
10. คุณสัมพันธ์	นวลปิ่น
11. คุณวิชาญ	คงจันทร์
12. ว่าที่ร้อยตรี บุญไทย	เรืองศรี
13. คุณประโยชน์	เรืองโรจน์
14. คุณกัม	ภาคเมธาวี
15. คุณมานะ	ช่วยชู
16. คุณธนิศ	สมพงศ์
17. คุณเอื้อง	ทองเกลี้ยง
18. คุณลำดวน	ศรีไผ่เพชร
19. คุณสมยศ	ชูโสม
20. คุณลำรวล	เมืองจีน
21. คุณดวงแข	สุวรรณ
22. คุณประพันธ์	สุวรรณ
23. คุณจิระพร	พุทธานนท์

24. คุณอารีย์	ไพรัตน์
25. คุณสายชล	ปานแก้ว
26. คุณวชิรา	ชุติกษณพงศ์

4. ชาวบ้านในตำบลแม่เจ้าอยู่หัว ผู้มีส่วนในการให้ข้อมูล ประชุมร่วมกันกับคณะวิจัย เพื่อเสนอแนะวิพากษ์ผลการศึกษาค้นคว้าของคณะวิจัยดังนี้

- 3.1 ประชุมสอบถามความเห็นของทุกฝ่าย
- 3.2 สรรหาคณะกรรมการทำการวิจัย
- 3.3 เขียนโครงการวิจัย
- 3.4 ปฏิบัติการ
- 3.5 ประชุมร่วมเพื่อสรุป แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

5. หน่วยราชการที่สนับสนุน

- องค์การบริหารส่วนตำบลแม่เจ้าอยู่หัว สนับสนุนเตรียมงบประมาณดำเนินการจัดสร้างสถานที่ประดิษฐานพระรูปเหมือนของแม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือดขาว) ริมถนนสาย นครศรีธรรมราช - สงขลา

- สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครศรีธรรมราช จัดถ่ายทอดสด นำเสนอรายการนม 11 และระเบียบเมืองคอน

- มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ สนับสนุนบุคลากร ฝ่ายวิชาการมาให้ความรู้ ช่วยประสานงานระหว่างคณะวิจัยกับ สกว.

- โรงเรียนต่าง ๆ ให้ความร่วมมือ ทั้งบุคลากร และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ คือ โรงเรียนบ้านน้ำบ่อ, โรงเรียนเชียรใหญ่, โรงเรียนบ้านบางพระ และ โรงเรียนนพคุณประชาสรรค์ จากอำเภอหัวไทร

6. เครือข่ายชุมชนที่คณะวิจัยไปศึกษาข้อมูล

- ส่วนราชการ มีสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, พิพิธภัณฑ์สถานศึกษาแห่งชาติ, สถาบันทักษิณคดีศึกษา, หอสมุดแห่งชาติ, สำนักงานโบราณคดีเขต 11 นครศรีธรรมราช

- วัดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติแม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือดขาว) ทั้งในจังหวัดต่างจังหวัด และต่างประเทศ

- เกาะลังกาวิ รัฐเคอะห์ ประเทศมาเลเซีย

7. ประชาชน นักศึกษา ผู้สนใจจากที่อื่น เดินทางมาศึกษาดูงาน ณ วัดแม่เจ้าอยู่หัว

- นักศึกษาระดับปริญญาโท จากสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช 50 คน
- นักเรียน นักศึกษา จากอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช
- บัณฑิตกองทุนหมู่บ้าน ในอำเภอเชียรใหญ่

ตอนที่ 5 การเรียนรู้ของทีมวิจัย และผู้เกี่ยวข้อง

1. การเข้าใจถึงพลังของความศรัทธามากขึ้น เห็นได้จากเมื่อทีมคณะวิจัยเริ่มทำงานพบความศรัทธามิอยู่มาก พบผู้ยินดีสนับสนุนด้วยความศรัทธา เมื่อมีความศรัทธาเป็นเบื้องต้นแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ ก็สะดวก มีพลัง
2. การเข้าใจถึงพลังการทำงานร่วมกันของกลุ่มคนต่าง ๆ สามารถระดมความคิด จากเหตุผลหลาย ๆ หน่วยงาน จากองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนเป็นพลังให้ทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. การเข้าใจถึงความสำคัญของการเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชน เพื่อทำงานพัฒนาร่วมกัน ก่อให้เกิดความเข้าใจ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นเครือข่ายทางประวัติศาสตร์ โดยอาศัยชื่อบ้านนามเมือง เป็นสื่อสำคัญในการเชื่อมโยง
4. เข้าใจถึงวิธีประเมินความก้าวหน้าของงาน และการปรับเปลี่ยนแผนงาน โครงการโดยอาศัยเวทีการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย หลังจากไปศึกษาข้อมูลจากพื้นที่ต่าง ๆ แล้วมาประชุมร่วมกันจัดทำเวทีประชาคมทำให้พบปัญหา ที่ต้องนำมาแก้ไขปรับเปลี่ยน แผนงานโครงการให้สอดคล้องและเหมาะสมในการที่จะศึกษาค้นคว้าให้เกิดผลสัมฤทธิ์มากที่สุด
5. เห็นแนวทางในการทำโครงการพัฒนาแบบต่อเนื่อง
 - สนองตอบพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ
 - จัดทำแหล่งเรียนรู้
 - จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น
 - เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 - เป็นศูนย์รวมทางใจของชุมชน

6. **รู้วิธีศึกษาข้อมูลเพื่อหาเหตุผลในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม**

สามารถตอบปัญหา และอธิบายโดยใช้ประสบการณ์อย่างมีเหตุผลในปรากฏการณ์ทางสังคมได้อย่างชัดเจน และมั่นใจ เช่นในเรื่องของความเกลียดชัง ศรัทธา ที่บังเกิดผลต่อบุคคลในชุมชน การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าของท้องถิ่นเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งในสังคมยิ่งขึ้น

7. **ชาวบ้านได้เห็นความสำคัญในภูมิปัญญาที่ตัวเองมี และระบบการให้คุณค่าของตัวเอง (แก่นบน) และเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนของตน** ชาวบ้านเชื่อว่าแม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือนขาว) เป็นที่พึ่งทางใจ เมื่อมีปัญหาต่าง ๆ ก็จะบนบานเพื่อช่วยผ่อนคลายความทุกข์ ที่เกิดจากปัญหานั้น เมื่อประสบผลสำเร็จแก่ทุกขก็ได้ ชาวบ้านจะเกิดความเชื่อมั่นในวิธีการแก้ปัญหากจากภูมิปัญญาของตนเอง และขยายผลจากการบนบานนี้ให้กว้างขวางในชุมชน จนเป็นที่ยอมรับในระบบคุณค่าของตัวเอง (แก่นบน) มีพิธีกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นโดยการมีส่วนร่วม ทำให้เกิดความเข้มแข็งแก่ชุมชนของตน

สรุปความเห็นของนักวิจัยและทีม

ทางออก ทางเลือก (มติ) ในการพัฒนาชุมชน แบ่งเป็น 2 ส่วน

1. ผลจากการได้องค์ความรู้จากประวัติแม่เจ้าอยู่หัว

- 1.1 ทำให้ชาวบ้านมีความศรัทธา ในบุคคลที่เป็นศูนย์กลางจิตใจร่วมกัน เกิดความผูกพัน รักษาวัฒนธรรมแบบเครือญาติ หรือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไว้ได้ นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชน โดยอาศัยสถานที่ ชื้อชุมชน ตามที่ปรากฏในประวัติพระนางเลือนขาวแม่เจ้าอยู่หัว เป็นส่วนเกี่ยวข้อง
- 1.2 วัดแม่เจ้าอยู่หัว ซึ่งตามประวัติกล่าวว่าเป็นวัดที่พระนางเลือนขาวแม่เจ้าอยู่หัวเป็นผู้สร้างนั้น อาจจะพัฒนา ไปสู่ศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนในอนาคต หรือขยายเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของท้องถิ่นตำบลแม่เจ้าอยู่หัว หรือระดับอำเภอเชียรใหญ่ได้
- 1.3 ประดิษฐานพระนางเลือนขาวแม่เจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญของท้องถิ่น ได้มีการเสนอให้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น ในสถานศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2545 เป็นต้นไป ซึ่งการเขียนหลักสูตร ขอบข่ายและรายละเอียดจะได้กระทำในอนาคตอันใกล้นี้ โดยสถานศึกษาหวังให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรนี้ด้วย

2. ผลจากการทำงานร่วมกัน

2.1 เกิดความสมัครสมานสามัคคีกันของกลุ่มคนต่าง ๆ ในชุมชน เช่น พระภิกษุ ครู อาจารย์ ชาวบ้าน ผู้นำองค์กรท้องถิ่น อันจะเป็นพลังสำคัญในการผลักดันเพื่อพัฒนาชุมชนต่อไป และมีส่วนสำคัญในการฟื้นฟูจิตใจเสียดสีของผู้ร่วมงาน เพราะล้วนทำงานบนพื้นฐานของการเห็นความสำคัญ

ทุกฝ่ายมองเห็นความสำคัญ ของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีความเชื่อมั่น เลื่อมใสศรัทธาต่อแม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือนขาว) และต้องการให้ตำนานแม่เจ้าอยู่หัว ได้มีส่วนสำคัญ ในการร้อยรัดและสร้างความเป็นตัวตนให้แก่ชุมชน

2.2 เกิดการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนที่ได้ร่วมโครงการ ในการทำความเข้าใจประสบการณ์ทางสังคม และเชื่อมโยงเข้ากับการพัฒนาชุมชนได้

2.3 สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด ที่คณะวิจัย ได้เดินทางไปศึกษาประวัติพระนางเลือนขาวแม่เจ้าอยู่หัว เช่น ชุมชนวัดพระนางสร้าง จังหวัดภูเก็ต, ชุมชนวัดพระพุทธรสิหังค์, ชุมชนวัดถ้ำพระพุทธร จังหวัดตรัง, ชุมชน วัดตะเขียน วัดพระเกิด จังหวัดพัทลุง เป็นต้น

บทที่ 4

สรุปผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 สรุปวัตถุประสงค์ / ขอบเขตการศึกษา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้องค์กรต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัย
2. เพื่อให้ได้ประวัติที่ชัดเจนและตรงกัน
3. เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลให้ผู้สนใจได้ศึกษา
4. เพื่อให้ชุมชนมีประวัติของตัวเองที่จะช่วยให้มีความภาคภูมิใจและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
5. เพื่อให้ได้ประวัติวีรกรรมที่ประกอบคุณงามความดีด้านพุทธศาสนา อันจะเป็นแบบอย่างในการปลูกฝังความศรัทธาต่อพุทธศาสนาให้แก่คนรุ่นหลัง
6. เพื่อให้กระบวนการศึกษาประวัติแม่เจ้าอยู่หัวสร้างความร่วมมือ และความสำนึกท้องถิ่นให้แก่คนในชุมชนและสามารถร่วมกันพัฒนาชุมชนต่อไป โดยใช้ประโยชน์จากกระบวนการศึกษาและผลการศึกษาที่ได้ (เช่น ส่งเสริมการศึกษา และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การฟื้นฟูศาสนา การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น)

ขอบเขตการศึกษา

- ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาวิจัยประเด็นหลักในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ในหมู่ที่ 3 ตำบลแม่เจ้าอยู่หัว อำเภอเชียรใหญ่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ วัดท่าวโคตร สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช และวัดพระนางตรา อำเภอท่าศาลา ส่วนการวิจัยนอกพื้นที่ (ต่างจังหวัด) นำข้อมูลมาประกอบ จากสถาบันทักษิณคดีศึกษา วัดท่าคูระ จังหวัดสงขลา วัดพระทอง วัดพระนางสร้าง จังหวัดภูเก็ต วัดพระพุทธสิหิงค์ วัดถ้ำพระพุทธร จังหวัดตรัง วัดตะเขยบางแก้ว วัดพระเกิด จังหวัดพัทลุง และเกาะลังกาวิ ประเทศมาเลเซีย

- ขอบเขตด้านเวลา ได้ทำการศึกษาวิจัยในช่วงระยะเวลา 1 ปี ตั้งแต่ 1 มีนาคม 2544 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2545

- ขอบเขตด้านเนื้อหา ทำการศึกษาวิจัยในเรื่อง ประวัติความเป็นมาของบุคคล สถานที่ต่างๆ ชื่อบ้าน นามเมือง เพื่อนำมาเชื่อมโยงในโครงการเรียนรู้ประวัติแม่เจ้าอยู่หัว

สิ่งสำคัญที่เป็นเป้าหมายที่นำมาศึกษาวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ส่วนสำคัญ ประกอบด้วย ผู้สูงอายุในพื้นที่ และหมู่บ้านใกล้เคียง ส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดนครศรีธรรมราช บุคคลากรจากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช บุคคลากรที่มีความรู้ในเรื่อง ที่ทำการศึกษาวิจัยในแต่ละท้องที่ต่างจังหวัด สถานที่ โบราณวัตถุ และเอกสารตำนานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

วิธีศึกษาวิจัย เก็บข้อมูลภาคสนาม จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์ผู้สูงอายุ ผู้ที่เกี่ยวข้องทั่ว ๆ ไป สํารวจสภาพสถานที่โบราณวัตถุ เอกสารตำนาน การบันทึกภาพ บันทึกเสียง แล้วนำมาจัดเวทีประชาคม เสนอแนะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากพื้นที่ต่าง ๆ

1.2 สรุปผล และองค์ประกอบหลักตามผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัย สามารถเก็บหลักฐานข้อมูลประวัติแม่เจ้าอยู่หัว ในจังหวัด นครศรีธรรมราช สงขลา ภูเก็ต ตรัง พัทลุง และเกาะลังกาวิ ประเทศมาเลเซีย นำข้อมูลมารวบรวม วิเคราะห์ ได้ประวัติที่มี ความชัดเจนที่เป็นเอกสาร หลักฐาน เพื่อการศึกษาค้นคว้า อันจะนำมาซึ่ง กระบวนการเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้ประวัติแม่เจ้าอยู่หัวเป็นศูนย์กลางความศรัทธา ตลอดจนการประยุกต์ใช้กระบวนการดังกล่าว ในการสร้างความร่วมมือของชุมชน ทำให้เป็นชุมชนที่ เข้มแข็ง และเกิดทุนทางสังคม

แม่เจ้าอยู่หัว (พระนางเลือนขาว) เป็นสตรีสามัญชนคนหนึ่งที่มိเลือนขาวมาแต่กำเนิด ต่อมา ได้รับการสถาปนาเป็นมเหสีของพระเจ้าศรีธรรมโศกราชที่ 5 พระนางได้บำเพ็ญบุญกุศล คุณงาม ความดีมาตลอดโดยการสร้างและปฏิสังขรณ์วัด จำนวนมากมายหลายวัด ได้เสด็จไปเกาะลังกาไป ประเทศศรีลังกาในนามกษัตริย์ เมืองนครศรีธรรมราช เพื่อเดินทางไปอัญเชิญ พระพุทธสิหิงค์ พระ บรมสารีริกธาตุ ต้นศรีมหาโพธิ์ มาประดิษฐานไว้ที่นครศรีธรรมราช และได้เสด็จไปเผยแพร่ พระพุทธศาสนาจัดระเบียบพิธีการสงฆ์ ฝ่ายฆราวาส ที่กรุงสุโขทัย และประทับอยู่ 5 ปี พระนางเป็น ที่ยึดเหนี่ยวทางใจของประชาชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันถึงแม้เวลาจะล่วงเลยมานานับ 745 กว่าปีแล้วก็ตาม

1.3 สรุปบทเรียนสำคัญ ๆ ที่ได้จากกระบวนการวิจัยท้องถิ่น

1. ได้แนวการทำงานในรูปแบบของขบวนการกลุ่ม
2. ได้รู้ข้อมูลของสถานที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในและต่างประเทศ
3. ได้ชื่อบ้านนามเมือง
4. ได้รับความร่วมมือ สนับสนุนจากภาคีต่าง ๆ
5. ได้ปลูกจิตสำนึกของชุมชนที่มีต่อแม่เจ้าอยู่หัว
6. ได้ทราบประวัติแม่เจ้าอยู่หัวที่ผ่านกระบวนการสืบค้นอย่างเป็นระบบ และมีรายงาน การศึกษาออกมา และสามารถแยกแยะประวัติแม่นางเลือนขาวทั้งสองพระองค์ได้ถูกต้อง
7. ได้รับความน่าเชื่อถือจากชุมชนและท้องถิ่น มีผลต่อเนื่องที่ดีต่อชุมชนหลายอย่าง
8. ได้รักษาดำเนินงานเชิงประวัติศาสตร์ พงสาวดาร โบราณวัตถุ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ใน อดีต ทำให้ชุมชนมีความเข้าใจตัวตนของชุมชนที่ชัดเจน
9. ได้แนวการปฏิบัติซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีของแม่เจ้าอยู่หัวเพื่อสืบทอดคุณความดี นำไปสู่การ จรรโลงสังคมต่อไป

10. เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งผู้ร่วมงานเป็นผู้มีความกระตือรือร้นในการศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับสังคมชุมชนที่มีวิวัฒนาการตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
11. ทำให้องค์กรต่าง ๆ ได้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยท้องถิ่น

กลุ่มข้อมูลที่ได้ จากการศึกษาค้นคว้าวิจัย ดังนี้

1. บุคคล / กลุ่มบุคคล
2. โบราณสถาน / โบราณวัตถุ
3. เอกสารตำนาน

1.4 ตัวชี้วัดความสำเร็จ

1.4.1 ชีววัดในเชิงกิจกรรม

1. ชาวบ้านร่วมมือให้ข้อมูล
2. ชาวบ้านร่วมเวทีแสดงความคิดเห็นต่อผลการศึกษา
3. คณะผู้วิจัยออกศึกษาข้อมูลตามแผน
4. คณะผู้วิจัยจัดเวทีพูดคุย สรุปผล ปรับแผน ตลอดเวลา

1.4.2 ตัวชี้วัดเชิงผลงาน

1. ได้ประวัติ บุคคลผู้เกี่ยวข้อง สถานที่ อย่างละเอียด
2. ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการทำงานแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชน
3. ได้กิจกรรมที่จะเผยแพร่เกียรติประวัติ
4. ได้แผนงานพัฒนาชุมชนที่จะดำเนินการต่อไป
5. ได้องค์ความรู้ที่จะพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อใช้ในสถานศึกษา

2. อภิปรายผล

2.1 การขับเคลื่อนทางสังคม

1. ชุมชนอยากรู้ประวัติ และได้รับการตอบสนองที่ดีจากชุมชน
2. เกิดความร่วมมือจากภาคีต่าง ๆ ทั้งจากภาครัฐ และภาคเอกชน (บวร)
3. เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าในเรื่องอื่นต่อไป

2.2

1. งานวิจัยที่ได้ศึกษามีความสอดคล้องกันในเรื่องราวตำนานของแม่เจ้าอยู่หัว จากหลายพื้นที่ที่ได้ศึกษามา ทั้งเรื่องของบุคคล สถานที่ที่เกี่ยวข้อง และพระกรณียกิจของแม่เจ้าอยู่หัว

2. ได้ต่อยอด เรื่องสถานที่ เรื่องชื่อบุคคล ชื่อบ้านนามเมือง ประวัติแม่เจ้าอยู่หัว

3. มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไปในเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องของการเกิด เวลา บุคคล เส้นทาง การเดินทางของแม่เจ้าอยู่หัว การก่อสร้าง บูรณะปฏิสังขรณ์ โบราณสถาน วัด และการสิ้นพระชนม์ แต่อย่างไรก็ตามได้มีการอภิปรายและหาข้อยุติร่วมกันถึงความ เป็นไปได้และความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลที่ได้มาเหล่านี้

2.3 สรุปภาพรวมของประเด็นการวิจัย และแนวความคิด ทฤษฎีในสาขาของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง

1. ทีมวิจัย - มีความกระตือรือร้น ในการเก็บข้อมูล การดำเนินกิจกรรมตามแผนซึ่ง ทีมวิจัยแต่ละท่านมีความรับผิดชอบสูง
2. ภาควิชา - ให้ความสนใจ ร่วมมือ เข้าร่วมกิจกรรม และยอมรับผลการวิจัย

2.4 ข้อจำกัดของนักวิจัย และทีมวิจัยในการทำวิจัย (วิธีเก็บข้อมูล)

1. เวลาค่อนข้างน้อย
2. ทีมวิจัยมีภารกิจอื่น / มีงานประจำอยู่มาก
3. งบประมาณ (มีความคลาดเคลื่อนในการประมาณการ)
4. กำหนดแหล่งข้อมูลเบื้องต้นกับข้อเท็จจริงไม่ตรงกัน
5. เครื่องมือในการวิจัยไม่เพียงพอ

2.5 การเรียนรู้ของทีมวิจัย ศักยภาพที่เกิดขึ้น

1. มีแนวในการวิจัย ในการตั้งประเด็น การเขียนโครงการ การสืบค้นอย่างเป็นระบบขึ้น
2. สามารถดึงองค์กร หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น สร้างศักยภาพให้เป็นที่ประจักษ์ และยอมรับ

2.6 ข้อเท็จจริงบางประการที่เกี่ยวกับประเด็นวิจัย

1. แม่เจ้าอยู่หัวเป็นมเหสีของพระเจ้าศรีธรรมโศกราชที่ 5 (จันทรภาณุ) กษัตริย์เมืองนคร
2. สามารถแยกแยะว่าแม่เจ้าอยู่หัว(พระนางเล็ดขาว)กับพระนางมะชูลีเป็นคนละองค์กัน
3. ซากาณีนครของแม่เจ้าอยู่หัวมาจากสามัญชน
4. ชื่อบ้านนามเมืองที่เกี่ยวข้องกับประวัติแม่เจ้าอยู่หัว
5. โบราณสถาน และ โบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องกับแม่เจ้าอยู่หัว ยังมีร่องรอยให้มีการสืบค้น ต่อได้

2.7 ความร่วมมือจากการวิจัย ความสำคัญ ความจำเป็นในการวิจัย

1. ได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพราะเป็นโครงการวิจัยที่ใหม่ และ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และบุคคลสำคัญ
2. การวิจัยมีความสำคัญเพราะเป็นความต้องการของชุมชนและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการ ดำเนินโครงการ

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- ควรส่งเสริมการวิจัยลักษณะนี้ให้แพร่หลายมากขึ้น และควรจัดอบรมพื้นฐานกระบวนการทำวิจัย เช่น ชาวบ้านเก็บข้อมูลอย่างไร วิเคราะห์อย่างไร เป็นต้น

3. ปัญหาที่เป็นอุปสรรค

3.1 ระดับบุคคล

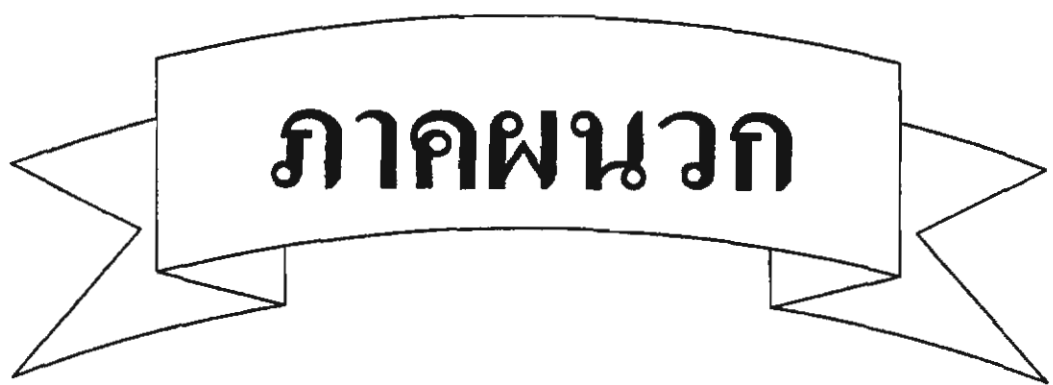
- มีงานประจำอื่น ๆ มากหรืองานที่จำเป็นอื่น ๆ เข้ามาไม่มีเวลาเพียงพอในการศึกษาค้นคว้า
- มีความรู้ ทักษะ การวิจัยน้อย
- สุขภาพของทีมงาน (บางท่าน)

3.2 ระดับชุมชน

- เข้าร่วมไม่มากเท่าที่ควรเนื่องจากติดภาระกิจอื่น ๆ และไม่ค่อยกล้าแสดงออกในเวทีประชาพิจารณ์

3.3 ระดับนโยบาย

ไม่มี

โครงการวิจัย
ประวัติแม่เจ้าอยู่หัว

แม่เจ้าอยู่หัว

(พระนางเลือนขาว)

นครศรีศิริล้ำ
 ดุจดังเทพเสกสรรค์
 พุทธศาสน์เอนกอนันต์
 บารมีแม่อยู่หัวไซริ

เลอสุวรรณค์
 สร้างให้
 ขจรแผ่ ทั่วเฮย
 ซาบซึ่งพระธรรม

นครศรีศิริสวัสดิ์
 เทพส่งอัปสรสรรค์
 ขยายศาสน์พุทธธรรม
 แผ่ทั่วทุกทิศา
 ปรงศาสน์พสกสุข
 เลือนขาวราวพระธรรม

รุ่งเรืองรัตนังเมืองสวรรค์
 เสริมสร้างหลักนัครา
 อันเลิศล้ำในโลกา
 บารมีแม่อยู่หัวนำ
 นิราศทุกข์สุขหนา
 พิสุทธิแท้ พระแม่นาง

ปลูกศรัทธาให้ตื่น เพื่อพลิกฟื้นพระประวัติ ตำนานพระนางเลือดขาว “แม่เจ้าอยู่หัว”

พระนางเลือดขาว คือแม่เจ้าอยู่หัว

ประพติตัวพระองค์ตน

เสมือนแม่แห่งแม่ทั้งปวงของปวงชน

เลื่อมใส ลึกซึ้ง ในพระธรรมศาสนา

บริสุทธิ์ ศรัทธา ในพระศาสนาพุทธ

ธรรมสถาน เป็นประจักษ์พยาน นานนับพันปี

เผยแผ่พระธรรม ดุจพระภิกษุณี

๔๗ วัด คือศรัทธา เป็นสักขีบารมี พระแม่นาง

ปวงชนชาวไทย ไต่หล้า

กล่าวขาน นานมา กันถ้วนทั่ว

ถึงพระบารมี แม่เจ้าอยู่หัว

นับ นับ สิบชั่ว อายุคน

มเหสีเอก แห่งพระยาศรีธรรมมาโคกราช

ผู้ครองนครอันงามสง่า ทั้งพระราชาภิเษกธรรม

บัดนี้ชาวไทย ผู้รักดี

ด้วยบารมี พระแม่เจ้า

ได้ร่วมแรงร่วมใจ จากพลังศรัทธา

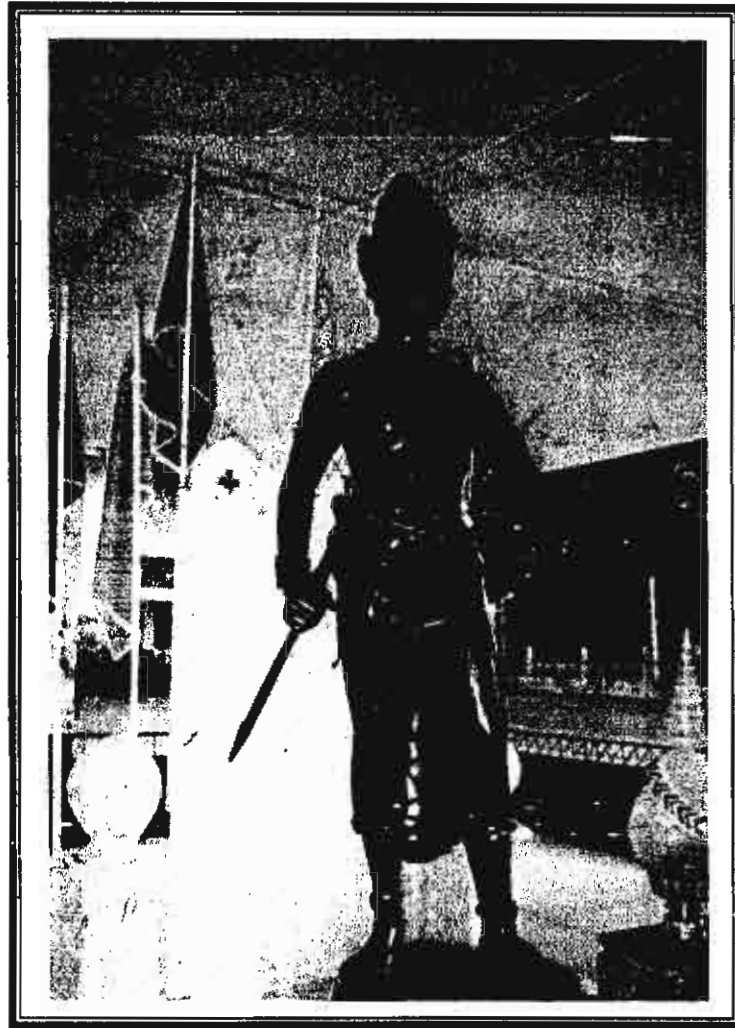
จัดสร้างอนุสาวรีย์ เป็นอนุสรณ์สถาน

แห่งพระนางเลือดขาว หรือแม่เจ้าอยู่หัว

ให้ประจักษ์ เป็นสัญลักษณ์ แห่งความรักสามัคคี

ตลอดจนเทอดทูน พระคุณความดี

เป็นศักดิ์เป็นศรี เป็นบารมี ของชาวไทย

กำเนิดพระเจ้าศรีธรรมโศกราช

“ศรีธรรมโศกราช” เป็นตำแหน่งของกษัตริย์หรือเจ้าผู้ครองนครศรีธรรมราช ในยุคที่เมืองนี้มีฐานะเป็นนครรัฐหรือเป็นอาณาจักรอิสระในคาบสมุทรไทย ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา ก่อนที่จะเข้าร่วมอยู่ในราชอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา ในต้นพุทธศตวรรษที่ 20 ชื่อนี้มีปรากฏอยู่ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหลายชิ้น เช่นตำนานเมืองนครศรีธรรมราช และจารึกหลักที่ 24 (พ.ศ. 1773) เป็นต้น

พระเจ้าศรีธรรมโศกราชหรือพญาศรีธรรมมาโศกราช ถือได้ว่าเป็นผู้นำชุมชนยุคที่สร้างบ้านแปลงเมืองขึ้นบนหาดทรายแก้ว บริเวณซึ่งเป็นที่ตั้ง เมืองพระเวียง (ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ในปัจจุบัน) แต่กำเนิดหรือที่มาของกษัตริย์หรือผู้นำองค์นี้มีหลักฐานแตกต่างกันเป็นสามทางดังนี้

สายที่หนึ่งมาจากท้องถิ่นภาคใต้

หลักฐานที่กล่าวถึงเรื่องนี้ชัดเจนคือตำนานเมืองนครศรีธรรมราช ได้กล่าวไว้ว่าพระเจ้าศรีธรรมโศกราชเป็นกษัตริย์ปกครองเมืองอื่นมาก่อน ภายหลังเกิดไข้ห่าระบาดในเมืองนั้น จนทำให้ผู้คนล้มตายลงไปจำนวนมาก จึงต้องอพยพผู้คนที่เหลือลงเรือสำเภามาขึ้นที่หาดทรายแก้ว และได้ตั้งบ้านเมืองขึ้น ณ ที่นั้นขนานนามเมืองว่า "นครศรีธรรมราชมหานคร" และได้สร้างสถาปัตยกรรมสำหรับบรรจพระบรมลาริธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าขึ้นในปีมหาศักราช 1089 ตรงกับ พ.ศ. 1710

สายที่สองมาจากอินเดีย

จดหมายเหตุตำนานเมืองนครศรีธรรมราชฉบับที่พบที่วัดเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานีกับฉบับที่พบที่บ้านทุ่งตึก อำเภอครบุรี จังหวัดพังงา กล่าวความตรงกันว่า พระเจ้าศรีธรรมโศกราชเป็นพราหมณ์ชาวอินเดียชื่อ "พราหมณ์มาลี" ได้อพยพลงเรือสำเภอลำหนึ่งการรุกรานของพวกอิสลามจากอินเดีย จนที่สุดได้มาตั้งหลักฐานบนหาดทรายใหญ่อยู่ริมทะเล ภูมิประเทศต้องลักษณะชัยภูมิที่ดี คือมีลำน้ำและที่ราบเหมาะสำหรับการเกษตร จึงได้สร้างราชธานีขึ้นที่นั่น โดยการสร้างกำแพงเมืองพระมหาธาตุเจดีย์และพุทธสถาน เมื่อจัดระเบียบการปกครองที่อยู่ถาวรบ้านเมืองเรียบร้อยแล้ว จึงทรงปรึกษาพระมหาเถรานุเถระผู้เป็นพระอาจารย์และหัวหน้าพราหมณ์อาจารย์เพื่อหาอุบายป้องกันโรคไข้ห่าซึ่งยังมีอยู่บ่อยและไม่หายขาด ซึ่งได้ตกลงเห็นพ้องกันว่าให้ทำเงินตราโมตามดำรับส่วยเวทหว่านรอบเมือง ตั้งแต่นั้นนครศรีธรรมราชก็อยู่เป็นสุขตลอดมา

สายที่สามมาจากละโว้

ศาสตราจารย์จรูญ สุขพาณิชย์ ได้เสนอบทความในการอภิปรายเรื่อง "ราชวงศ์ศรีธรรมโศกราชตามศิลาจารึกดงแม่นางเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นราชวงศ์แรกของเมืองไทยหรือไม่" ณ หอสมุดแห่งชาติมีใจความที่เกี่ยวข้องกับราชวงศ์ศรีธรรมโศกราช แห่งนครศรีธรรมราชสรุปได้ว่า ราชวงศ์ศรีธรรมโศกราชอุบัติขึ้นที่เมืองละโว้ราว พ.ศ. 1658 ต่อมาถูกพระเจ้าสุริยวงษ์ที่ 2 แห่งอาณาจักรอยุธยาครอบครองจนสิ้นพระชนม์เมื่อปี พ.ศ. 1693 ต่อมาอีกห้าปีราชวงศ์ศรีธรรมโศกราชจึงแต่งตั้งคนะทูตที่ 2 ไปเมืองจีนอีก การส่งทูตไปครั้งนี้เป็นการพยายามที่จะประกาศเอกราชของเมืองละโว้อีกครั้งหนึ่ง ต่อมาเมื่อพระเจ้าสุริยวงษ์ที่ 7 แห่งอาณาจักรอยุธยาลงมาตีดินแดนลุ่มน้ำเจ้าพระยาอีก ราชวงศ์ศรีธรรมโศกราชที่เมืองละโว้มีกำลังน้อยกว่า จึงอพยพหนีลงมายังแหลมมลายู ตั้งตัวเป็นใหญ่ที่นครศรีธรรมราชหรือตามพรลิงค์